

Imenska i glagolska morfologija u nizozemskom i afrikaans

Novak, Irma

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:401681>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-16**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za germanistiku - Katedra za nederlandistiku

**Imenska i glagolska morfologija
u nizozemskom i u afrikaansu**

Diplomski rad
Broj ECTS bodova : 15

Napisala:
Irma Novak

Mentor:
dr. sc. Slađan Turković, izv. prof.
Komentor:
Toni Bandov, asistent

Zagreb, rujan 2019.

Sažetak

Ovaj se diplomski rad bavi lingvističkom usporedbom nizozemskog jezika i afrikaansa, s posebnim naglaskom na imensku i glagolsku morfologiju navedenih dvaju jezika. U njemu nam je cilj, nakon općenitog uvoda i uvoda u povijesni i sociolingvistički kontekst, dati kraći pregled usporedne gramatike nizozemskog jezika i afrikaansa te nakon njega obratiti pažnju na još neke sintaktičke posebnosti koje nalazimo u afrikaansu. Prateći razvoj afrikaansa od njegovih početaka, možemo vidjeti da mu je kao osnova služio nizozemski sedamnaestog stoljeća, kada su prvi nizozemski doseljenici stigli na područje današnje Južnoafričke Republike. Bez obzira na brojne i raznolike utjecaje drugih stranih jezika na afrikaans, od jezika autohtonog afričkog stanovništva (npr. Khoi-Khoi, tj. hotentotski), prekomorskih jezika (npr. malajski) pa do europskih jezika ostalih doseljenika (npr. portugalski, francuski, njemački), nizozemski je na afrikaans ostavio velik utjecaj. Suvremene su kulturne veze između Nizozemske i Južnoafričke Republike i dalje vrlo jake. One jezične su ponešto oslabile zbog snažnog utjecaja engleskog jezika te je mnogo engleskih riječi ušlo u rječnik afrikaansa, no osnova vokabulara je ipak nizozemskog podrijetla. Kad je riječ o međusobnoj razumljivosti, govornici afrikaansa uglavnom mogu bez većih poteškoća razumjeti nizozemski jezik, kao što i Nizozemci mogu razumjeti afrikaans.

Ključne riječi: nizozemski, afrikaans, Južnoafrička Republika, gramatika, sintaksa

Sadržaj

1. Uvod	5
2. Rani afrikaans: pidžinizacija	6
2.1. Razvitak afrikaansa	7
2.2. Suvremene tendencije u afrikaansu i odnos s nizozemskim jezikom	9
3. Utjecaj drugih jezika na leksik afrikaansa.....	10
3.1. Portugalski utjecaj	11
3.2. Engleski utjecaj	13
3.3. Francuski utjecaj	14
3.4. Malajski utjecaj	15
3.5. Khoi-Khoi utjecaj.....	15
3.6. Nizozemski i afrikaans – 'lažni prijatelji' (niz. valse vrienden)	16
4. Usporedna analiza gramatičkih elemenata dvaju jezika.....	18
4.1. Određeni član	18
4.2. Imenice	19
4.3. Zamjenice	21
4.3.1. Osobne zamjenice	22
4.3.2. Posvojne zamjenice	24
4.3.3. Pokazne zamjenice/demonstrativi	25
4.3.4. Odnosne zamjenice.....	26
4.4. Pridjevi	27
4.5. Glagoli	30
4.5.1. Vrste glagola	30
4.5.2. Infinitiv.....	31
4.5.3. Imperativ	31
4.5.4. Tvorba prošlih glagolskih vremena.....	33
4.6. Sintaktički elementi i posebnosti.....	36
4.6.1. Dvostruka negacija	36
4.6.2. Odnosne surečenice.....	38
4.6.3. Poredak glagola u zavisnoj rečenici	42
4.6.3.1. Dvočlane finitne grupe s participom nositeljem radnje	43
4.6.3.2. Dvočlane finitne grupe s infinitivom nositeljem radnje.....	44
4.6.3.3. Poredak glagola u zavisnoj rečenici u afrikaansu	46
4.6.4. Reduplikacija u afrikaansu	47

5. Zaključak.....	54
6. Popis literature.....	55
7. Tekst na mrežnim stranicama.....	57
8. Korpus	58
9. Popis priloga.....	59
10. Popis korištenih kratica	60

1. Uvod

Ovaj se diplomski rad bavi usporedbom gramatičkih karakteristika nizozemskog jezika i afrikaansa, danas jednog od nekoliko službenih jezika Južnoafričke Republike, a koji je potekao od nizozemskog. Posebna će pažnja biti posvećena imenskim i glagolskim riječima i konstrukcijama, odnosno njihovim sličnostima i razlikama u navedenim jezicima.

Rad je strukturiran u nekoliko odvojenih dijelova. U prvome ćemo se dijelu rada baviti poviješću afrikaansa, a dotaći ćemo se i kolonijalne povijesti. Također ćemo se baviti i pitanjem pidžinizacije afrikaansa, tj. pitanjem njegovog statusa kao pidžina ili kao kreolskog jezika, s obzirom da se neki jezikoslovci opredijeljuju za prvi, a neki za drugi status. Bit će riječi i o tendencijama koje se javljaju u suvremenom jeziku, tj. u današnjem afrikaansu.

U sljedećem dijelu koncentrirat ćemo se na brojne utjecaje različitih jezika na vokabular afrikaansa, od europskih, kao što su nizozemski, portugalski, francuski i engleski, pa do nekih egzotičnih jezika, poput afričkog Khoi-Khoi jezika (jezika Hotentota) ili malajskog jezika.

Dio koji slijedi predstavlja temeljni i najvažniji dio ovog rada, a to je usporedna analiza odabranih gramatičkih elemenata, jezičnih značajki i posebnosti u nizozemskom i u afrikaansu. Zbog ograničenog opsega rada, predstaviti ćemo izbor karakteristika kojima ćemo se pobliže baviti, a to su redom: određeni član, imenice i tvorba množine imenica, osobne, posvojne, pokazne i odnosne zamjenice, pridjevi, glagoli i tvorba glagolskih vremena (uz naglasak na perfekt i imperfekt) i glagolskih načina (uz naglasak na imperativ). Na kraju analize osvrnut ćemo se još i na neke sintaktičke posebnosti afrikaansa koje predstavljaju odstupanja od nizozemskog, a to su: dvostruka negacija, tvorba odnosnih rečenica, poredak glagola u zavisnoj rečenici, dvočlane finitne grupe i fenomen reduplikacije. Osnovna literatura na koju smo se oslanjali u našoj analizi bile su gramatike standardnog nizozemskog i afrikaansa, a za svaku od karakteristika smo nakon teoretskog dijela uključili i primjer jezične uporabe iz korpusa oba jezika. Za korpus smo odabrali prijevode bajki braće Grimm – Crvenkapice, Ivice i Marice, i Snjeguljice – na nizozemski, odnosno na afrikaans.

Zaključak predstavlja posljednji dio rada, a nakon njega slijede popis literature, popis internetskih izvora i poveznice na korišten korpus. Na samom kraju rada nalaze se još popisi priloga i korištenih kratica.

Cilj je ovog diplomskog rada ukazati na velike sličnosti između nizozemskog i afrikaansa, na njihovu jezičnu srodnost i povezanost, kao i sagledati neke njihove međusobne razlike, te pokazati i primijeniti jezična znanja i kompetencije stečene tijekom studija.

2. Rani afrikaans: pidžinizacija

Afrikaans se ubraja u skupinu zapadnogermanskih jezika te se govori u Južnoafričkoj Republici, gdje je jedan od jedanaest službenih jezika. Njegovi počeci sežu unatrag sve do kraja 17. stoljeća, kada su prvi nizozemski doseljenici stigli na područje današnje Južnoafričke Republike, odnosno kada je nizozemska 'Istočnoindijska kompanija' (niz. *VOC*, *Vereenigde Oostindische compagnie*) osnovala Cape Town, prvu nizozemsku koloniju, u zaljevu 'Table'¹ (eng. *Table Bay*, gdje je osnovana kolonija eng. *Cape Town* i niz. i afr. *Kaapstad*). Kolonija je trebala biti neka vrsta međupostaje nizozemskim brodovima na putu prema istoku te služiti za opskrbu i obnovu zaliha, međutim, postupno se tamo naseljavao sve veći broj nizozemskog stanovništva. Danas je afrikaans po broju govornika treći najveći jezik u Južnoafričkoj Republici- ispred njega su samo zoeloe i xhosa (Van Sterkenburg 2009: 25 i Van Keymeulen 2013: 306) te jedan od njezinih jedanaest službenih jezika. Govori se također i u susjednoj Namibiji, gdje predstavlja i neku vrstu zajedničkog jezika (*lingua franca*) (ibid. i Van Rensburg 1999: 90), te nešto manje u Bocvani i Zimbabveu..

Den Besten, poznati nizozemski jezikoslovac na području kreolistike i kontaktne lingvistike, govori o dva pidžina koji se javljaju na području današnje Južnoafričke Republike u ranim fazama kolonijalizma, a to su hotentotski ili Khoi-Khoi nizozemski pidžin, i nizozemski pidžin koji su govorili robovi, a koji nikad nije dobio ime (Den Besten 2012: 95). Moguće je da je čak i riječ o jednom pidžinu, ali s dvije različite varijante. Nadalje, navodi i da su se u tim pidžinima vrlo rano mogle prepoznati značajke proto-afrikaansa, kao što su, na primjer, defleksija ili gubitak padežnog kodiranja (Kučanda 2002: 235), uporaba zamjenice *ons* (u nizozemskom: objektni oblik, 1. lice pl.) u nominativu, uporaba *die* (u nizozemskom: pokazna zamjenica) kao gramatičkog člana, i dr. Dodaje i činjenicu da su svi ti pidžini bili SOV jezici, što je po njegovom mišljenju možda pridonijelo zadržavanju nizozemskog SOV rečeničnog poretka² u afrikaansu (Den Besten 2012: 95).

Den Besten smatra kako se povijest pidžina na području Rta (eng. *Cape pidgins*, 2012: 96) može pratiti još iz vremena prije nizozemske kolonizacije, odnosno prije 1652. godine, kada je nizozemski pomorac Jan van Riebeeck stigao na Rt Dobre Nade zajedno sa svojom malenom posadom pod upravom nizozemske Istočnoindijske kompanije. Koloniju je osnovala Istočnoindijska kompanija u svrhu međupostaje brodova na daljnjem putu prema istoku, prema Bataviji (Thompson 2001³: 33), kao mjesto za obnovu brodskih zaliha³. Još u periodu između 1488. i 1510. godine, lokalno je Khoi-Khoi stanovništvo (nekada nazivani i Hotentotima) bilo u kontaktu s portugalskim jezikom, preko Portugalaca koji su tamo pretrpjeli velike ljudske gubitke u sukobu 1510. godine. S obzirom da su Khoi-Khoi osim portugalskog jezičnog utjecaja bili još i pod britanskim i nizozemskim utjecajem kasnijih pridošlih Europljana iz tih područja, pretpostavlja se da je ta situacija dovela do razvitka

¹ South African Government- History (<https://www.gov.za/about-sa/history>).

² Standardni nizozemski u jednostavnim i glavnim rečenicama koristi SVO poredak, no u zavisnima SOV (finitni glagol na kraju rečenice).

³ South African History Online. The Dutch Settlement (<https://www.sahistory.org.za/article/dutch-settlement>).

određenog trgovačkog žargona (Den Besten 2012: 97). No, i sami su pridonijeli razvitku pidžina utjecajima iz vlastitog jezika, na primjer u već spomenutom SOV rečeničnom poretku. Što se tiče vokabulara, na tom su području značajniji engleski utjecaji (npr. eng. *bread* je u novonastalom pidžinu posuđenica i pojavljuje se u nekoliko različitih oblika: *bereb*, *bara*, *breba* (ibid.).

Značajan je događaj za razumijevanje nizozemskog među Khoi-Khoi stanovništvom bio brodolom Haarlema 1647. godine (ibid. i Van Sterkenburg 2009: 17), kada je skupina nizozemskih pomoraca bila primorana provesti čitavih godinu dana na Rtu (1647.-1648.), što je uzrokovalo intenzivan jezični kontakt između njih i lokalnog stanovništva, odnosno između nizozemskog i Khoi-Khoi jezika. Khoi-Khoi su se tako posvetili učenju nizozemskog kako bi mogli komunicirati s Nizozemcima (Conradie i Groenewald 2017: 49). Tamo je 1652. godine osnovana i manja naseobina, iz koje će se ubrzo razviti kolonija (Den Besten 2012: 98). U početku nije bilo robovskog stanovništva, pa kreolski portugalski i malajski nisu imali snažnijeg odjeka, no u tom se vremenu počinje razvijati već spomenuti pidžin, hotentotski nizozemski. Robovi su kao radna snaga dovedeni s Madagaskara (Van Rensburg 1997: 10) i Indonezije, također nizozemskih kolonija, a Van Riebeecku je zapovijedeno da ih nauči isključivo nizozemski (Van Sterkenburg 2009: 18). Robovi su svoj vlastiti pidžin, djelomično utemeljen na hotentotskom nizozemskom, počeli razvijati tek od 1658. godine nadalje, sugerira Den Besten (ibid.). Nadodaje i činjenicu kako je svaki od tih naroda dodao nešto „svoje“ u nastali pidžin, a upravo će ta mješavina tijekom budućih godina znatno odrediti tok jezičnih promjena u nizozemskom kakvim ga je govorilo tamošnje bijelo stanovništvo: „(...), and we can assume that the 'broken' Dutch of the slaves and Khoekhoe significantly influenced the direction of the language change of the Dutch of the Whites.“ (ibid. prema Raidt, 1983 i Den Besten, 1987)⁴.

2.1. Razvitak afrikaansa

U zborniku svojih najpoznatijih radova *The Roots of Afrikaans*, Den Besten novonastali pidžin naziva *Cape Dutch Pidgin* (Den Besten 2012: 133). Jedan je to od rijetkih zabilježenih pidžina koji je prethodio domorodačkoj kontaktnoj varijanti nekog europskog jezika: „*Cape Dutch Pidgin may constitute one of the few instances of a documented pidgin preceding a natively spoken contact variety of a European language, in this case Khoekhoe Afrikaans.*“ (ibid.). Kao i Khoi-Khoi jezici, i Cape Dutch Pidgin je SOV jezik. Usporedno s njim, javlja se i *Cape English Pidgin*, i to otprilike u isto vrijeme, između 1590. i 1652. godine.

Različiti se jezikoslovci slažu oko statusa afrikaansa (Markey 1982: 2) te pitanje je li afrikaans kreolski jezik ili nije ostaje otvoreno (američki lingvist John Holm definira ga kao polukreolski jezik, eng. *semi-creole*, prema Kotzé 1994: 131). Kao argument protiv kreolskog statusa afrikaansa lingvisti navode podatak kako afrikaans, za razliku od karipskih

⁴ Sve citate na engleskom jeziku korištene u ovom radu na hrvatski je prevela autorica rada: I. N.

nizozemskih kreolskih jezika, posjeduje SOV, a ne SVO rečenični poredak (Den Besten 2012: 222). Isti rečenični poredak nalazimo i u nizozemskom (Den Besten 2012: 235). Mnogi južnoafrički, belgijski i nizozemski filolozi smatraju kako se afrikaans razvio prirodnim putem iz nestandardnog, dijalektalnog nizozemskog. Druga struja znanstvenika iz navedenih zemalja pak smatra da je nemoguće zanemariti činjenicu kako je mnogo robova i autohtonog stanovništva (npr. Khoi-Khoi, odnosno Hotentoti) s područja današnje Južnoafričke Republike učilo nizozemski u ranim razdobljima Kolonije, izvršivši tako velik utjecaj na daljnji razvoj nizozemskog u Južnoafričkoj Republici (Den Besten 2012: 221). Den Besten navodi kako su, na neki način, obje grupacije u pravu, budući da je doista došlo do pidžinizacije, ali ne među bijelim stanovništvom, već među autohtonim. Možemo reći da se ono danas služi kreolskim jezikom, dok jezik bijelog stanovništva predstavlja završnu točku postupnog razvoja nizozemskog preko Cape Dutch i ranog afrikaansa u moderni afrikaans (ibid.). Zaključno, jezične utjecaje koji su djelovali na nastanak afrikaansa možemo podijeliti u dvije glavne skupine: 1. varijante nizozemskog jezika donesene na područje Južnoafričke Republike (nizozemski dijalekti); i 2. jezične varijante nastale iz pokušaja komunikacije autohtonog stanovništva na nizozemskom jeziku, kojima nizozemski nije materinski jezik (Du Plessis 1994: 121).

Suvremeni afrikaans zadržao je mnogo sličnosti s nizozemskim, ali je u mnogim gramatičkim elementima pojednostavljen i reduciran (Hesseling 2006: 9), npr. u glagolskoj morfologiji ili članovima imenica. Neki lingvisti (npr. Raidt) smatraju da redukcija i simplifikacija nisu posljedice procesa kreolizacije i pidžinizacije, već interferencije više jezika (afr. *taalversteuring*), naročito nizozemskog i Khoi-Khoi jezika (Davids 1992: 112). No, Davids smatra da je teško raščlaniti pravi uzrok jezične simplifikacije, s obzirom da svi navedeni procesi – interferencija, kreolizacija i pidžinizacija – proizlaze iz međusobnog jezičnog kontakta. Prva jezična pojednostavljivanja pojavila su se u kontaktu robova i Khoi-Khoi stanovništva, koji su bili primorani komunicirati s kolonizatorima na nizozemskom. Svoj su nizozemski tada prilagodili gramatici vlastitih materinskih jezika (ibid.). Khoi-Khoi jezik je naročito poznat po svojoj jednostavnoj gramatici, kojoj je tada prilagođen vokabular dominantnog jezika, odnosno nizozemskog.

Suživot različitih kultura na koloniziranom području doveo je i do procesa akulturacije (afr. *akkulturasie*), fenomena koji se javlja u situaciji kada pojedinci ili grupe ljudi iz raznovrsnih kultura neprestano dolaze u kontakt jedni s drugima. Posljedica akulturacije je promjena svih uključenih izvornih kulturnih obrazaca. Na primjeru Južnoafričke Republike, akulturacija je obuhvatila pridošle strane kulture, tj. kulture kolonizatora, drugih Europljana i robova uvezenih iz Jugoistočne Azije, i izvorne kulture autohtonog stanovništva tih prostora (Davids 1992: 113).

2.2. Suvremene tendencije u afrikaansu i odnos s nizozemskim jezikom

Nakon pada apartheida 1990. godine, predviđalo se da će afrikaans, kao simbol segregacije⁵, izgubiti na važnosti i popularnosti. Ipak, broj govornika afrikaansa je narastao. Uvedene su i promjene zakona o jezičnom obrazovanju, prema kojima su učenici u osnovnim i srednjim školama počeli slušati nastavu na čak tri od jedanaest službenih jezika (a to su: afrikaans, engleski, zoeloe, xhosa, swazi, ndebele, zuid-sotho, noord-sotho, tswana, venda i tsonga) u Južnoafričkoj Republici (umjesto na dotadašnja dva).

Veze između afrikaansa i nizozemskog su, iako nekada vrlo jake, postupno slabile. Profesor i lingvist Wannie Carstens sa Sveučilišta Noordwes u Južnoafričkoj Republici, čije smo gostujuće predavanje imali priliku poslušati u svibnju ove godine, smatra da su te zakonske promjene vrlo pozitivne za afrikaans. U članku časopisa *Tijdschrift* dotiče se i današnjeg odnosa nizozemskog i afrikaansa. Kaže da Nizozemci i dalje mogu bez većih poteškoća razumjeti afrikaans, u što se uvjerio i vlastitim iskustvom jednogodišnjeg boravka u Nizozemskoj⁶. Procjenjuje da se ova dva jezika u puno elemenata preklapaju i da je razina međusobne razumljivosti poprilično visoka- „leksik i opća struktura jezika se u većini karakteristika preklapaju, ali izgovor se razlikuje“. Dodaje da se u Nizozemskoj posvuda bez problema sporazumijevao na afrikaansu (niz. „*De woordenschat en de taalstructuur komen grotendeels overeen. Alleen de uitspraak verschilt. Ik heb het zelf ook gemerkt toen ik dit jaar op sabbatical in Nederland was. Ik kon mij met Afrikaans overal verstaanbaar maken.*“)⁷. Ipak, nizozemski i afrikaans se također i brzo udaljavaju jedan od drugog i gube svoje povijesne veze, što zbog sveopćeg prevladavajućeg utjecaja engleskog (Van Rensburg 1999: 91), što zbog manjka izloženosti mlađe generacije Nizozemaca afrikaansu i obrnuto. Zbog toga se nedavno pojavilo i nekoliko inicijativa za ponovno uspostavljanje jezičnih kontakata, poput održavanja 'Festivala afrikaansa' (niz. *Festival voor het Afrikaans*)⁸ u nizozemskim gradovima, ili pitanja pristupanja Južnoafričke Republike *Nizozemskoj jezičnoj uniji*⁹.

Prof. Carstens ipak smatra da inicijative ne podupire dovoljan broj ljudi, odnosno da je i dalje riječ o manjini¹⁰. Dodaje i da je utjecaj engleskog, privilegiranog jezika južnoafričke vlade, jednostavno prejak, tako da se jaz između nizozemskog i afrikaansa ipak povećava.

Afrikaans danas ipak dobiva na popularnosti te mu, unatoč velikom broju emigranata među južnoafričkim stanovništvom, raste broj govornika. Također, u posljednjih petnaest

⁵ “Afrikaans? Zo spreken wij over honderd jaar ook!”. Taalschrift, tijdschrift over taal en taalbeleid (<http://taalschrift.org/editie/101/afrikaans-zo-spreken-wij-over-honderd-jaar-ook>).

⁶ ibid.

⁷ ibid.

⁸ ibid.

⁹ ibid: niz. *Nederlandse taalunie*, međunarodna organizacija zadužena za brigu, podršku i popularizaciju nozozemskog jezika u svijetu. Tvore ju zemlje u kojima je nizozemski službeni jezik, ili jedan od službenih jezika, a to su: Nizozemska, Belgija i Surinam.

¹⁰ “Afrikaans? Zo spreken wij over honderd jaar ook!”. Taalschrift, tijdschrift over taal en taalbeleid (<http://taalschrift.org/editie/101/afrikaans-zo-spreken-wij-over-honderd-jaar-ook>).

godina gotovo se udvostručio broj studenata koji samo na Sveučilištu Noordwes studiraju ovaj jezik¹¹.

Nizozemcima afrikaans često zvuči malo smiješno (kao *een wat kinderlijke taal met koddige woorden*, hrv. 'ponešto djetinjast jezik sa smiješnim riječima'¹²), zbog pojednostavljene gramatike (u odnosu na nizozemsku) i neologizama (Raidt 1991: 155), ali prof. Carstens i na to ima odgovor. Vjeruje da je pojednostavljivanje jezika očekivan i uobičajen proces, koji se javlja u svim jezicima, te da će i nizozemski u Nizozemskoj i Flandriji u budućnosti nalikovati današnjem afrikaansu:

*„Ik zeg dan altijd: dit is de taal die jullie in Nederland en Vlaanderen over honderd jaar spreken. (...) Vereenvoudiging is een normaal proces voor talen. Dat is precies wat er met het Nederlands is gebeurd, toen het evolueerde in het Afrikaans.“*¹³

(hrv. „Na to uvijek kažem: to je jezik koji ćete za sto godina govoriti u Nizozemskoj i Flandriji. (...) Simplifikacija je normalan proces kad je riječ o jeziku. Upravo se to dogodilo u nizozemskom, u trenutku kada je postao afrikaans.“)

Vrijeme će pokazati je li prof. Carstens u pravu, ali, uzevši u obzir da je primarna funkcija jezika komunikacija, čini nam se logičnom tendencija k pojednostavljivanju. Krajnji je cilj prenijeti poruku ili obavijest sugovorniku, na najjednostavniji način. Nizozemski je, na primjer, u svojim ranijim razdobljima koristio padeže, no oni su se vremenom izgubili. Očuvali su se još samo u nekim fiksnim sintagmama i stalnim izrazima. Vjerojatno je da će i mnogi drugi kompliciraniji jezični elementi s vremenom isto tako nestati.

3. Utjecaj drugih jezika na leksik afrikaansa

Prostor Južnoafričke Republike je od svojih početaka, što zbog različitih autohtonih naroda koji su tamo živjeli, što zbog useljenika različitih nacionalnih pripadnosti slijedom kolonizacije, bio stjecište raznih kultura i jezičnih utjecaja, koji su zajednički oblikovali afrikaans kakav danas poznajemo. U ovom ćemo se poglavlju osvrnuti na nekoliko jezika koji su, svaki na svoj način, ostavili pečat na suvremenom afrikaansu.

¹¹ ibid.

¹² ibid. Sve citate na nizozemskom jeziku korištene u ovom radu na hrvatski je prevela autorica rada: I. N.

¹³ ibid.

3.1. Portugalski utjecaj

Portugalski je ostavio svoj utjecaj ne samo na afrikaans (posredno, putem malajskog, Trudgill 2000⁴: 181), već i na nizozemski jezik. U afrikaansu je portugalski utjecaj naročito vidljiv u toponomastičkim terminima i terminima iz područja flore i faune, na primjer u imenima stabala, biljaka, voća ili vrsta riba. Također, ovdje ne smijemo zaboraviti ni utjecaj na idiome u afrikaansu, kao ni na pomorsku, brodsku i vojnu terminologiju (Picard 1988: 6).

Sredina petnaestog stoljeća označila je vrijeme procvata portugalskog kolonijalnog carstva, kada su portugalski moreplovci otkrili Kanarske i Zelenortske otoke, Madeiru, Azorske otoke. Tako je i Bartolomeo Dias oplovio Rt Dobre Nade, a potom se 1488. godine iskrcao na području danas poznatom kao *Mossel Bay*, smještenom u današnjoj provinciji *Western Cape* na jugozapadnom dijelu Južnoafričke Republike. Iako Dias nije jedini istraživač svjestan značaja Južnoafričke Republike, ipak se baš njega najčešće povezuje s Rtom Dobre Nade, kojemu je zapravo i nadjenulo ime – *Cabo das Tormentas* (afr. *Stormkaap* ili hrv. 'Olujni Rt'), koji je kasnije zbog puta prema Indiji odlukom kralja preimenovan u *Cabo de Boa Esperança* (ibid.), afr. *Kaap die Goeie Hoop* (hrv. 'Rt Dobre Nade'), i koji predstavlja početak Republike kakvu danas poznajemo.

Dolaskom kolonijalnog administratora Jana van Riebeecka na područje današnjeg grada *Cape Town* (afr. Kaapstad) 1652. godine započinje nizozemska kolonijalna prevlast. Nizozemska je Istočnoindijska kompanija u Kaapstadu željela utemeljiti trgovačku međupostaju za brodove koji plove iz Europe prema Aziji. Utjecaj portugalskog jezika ostao je prisutan na različitim razinama jezične uporabe te je njegov neprekidan kontakt s afrikaansom doveo do inkorporacije mnogih leksičkih elemenata portugalskog jezika u afrikaans (ibid.).

Trag se portugalskog jezika može vidjeti već u imenima naseljenih mjesta. Osim Rta Dobre Nade, možemo spomenuti još i zaljeve *Baía da Mesa*, danas *Tafelbaai* u Južnoafričkoj Republici, i *Angra das Voltas*, *Lüderitzbaai* u današnjoj Namibiji. Oba zaljeva ime duguju upravo Diasu. U Južnoafričkoj se Republici nalazi još i zaljev pod imenom *Saldanhaabaai* (port. *Baía de Saldanha*), koje mu je dao portugalski kapetan António de Saldanha, te Agulhaški Rt (afr. *Kaap Agulhas*), izvornog naziva *Cabo das Agulhas*, port. 'Rt igala' (Picard 1988: 13). Već spomenuti *Mossel Bay* zadržao je dva portugalska naziva – *Cape St Blaize* i *Cape Vacca* (prema izvornom nazivu *Baía dos Vaqueiros*). Portugalski je lingvistički utjecaj u svakom pogledu zanimljiv, jer u nekim slučajevima nije djelovao izravno, već i posredno, putem malajskog, policentričnog jezika koji se govori na području čitave Indonezije te na malajskom poluotoku sve do južnog Tajlanda. To je također bilo područje na kojem su se prostirali dijelovi i nizozemskog i portugalskog kolonijalnog carstva, a mnogo je autohtonog stanovništva bilo naseljeno na područje Južnoafričke Republike. U svome članku, Picard navodi kako je 1987. godine nabrojao čak 170 riječi malajskog podrijetla u afrikaansu, od kojih je većina pripadala vojnoj terminologiji. Međutim, dodaje i kako su mnoge od tih riječi zapravo portugalsko-malajskog, ili čak u potpunosti portugalskog podrijetla (ibid.).

Osim vojnih termina, mnoge su druge portugalske riječi našle svoje mjesto u afrikaansu. Picard izdvaja neke od njih (ibid.):

- a) Područje botanike, flore i faune- afr. *altea* (prema port. *althaea*), bijeli sljez; afr. *arraroot* (prema port. *araruta*), biljka svrdarka; afr. *bamboes* (prema port. *bambu*, od mal. *bambu*), bambus; afr. *brinjaal* (prema port. *beringela/bringel*), patlidžan; afr. *buksboom* (prema port. *buxus, buxo/buxeiro*), šimšir; afr. *koejawel* (prema port. *goiaba*), guava, drvenasta zimzelena biljka; afr. *ansjovis*, ranije *assoois* (prema port. *anchova*, podrijetlom iz malajskog), inćun, itd.
- b) Gastronomija i svakodnevni kućanski predmeti- afr. *alkatief* (prema port. *alcatifa*), sag; afr. *bredie* (prema port. *brede*), tradicionalno južnoafričko jelo, vrsta gulaša; afr. *atjar* (prema port. *achar* od mal. *acar*), mješavina ukiseljenog povrća, itd.
- c) Riječi iz svakodnevne uporabe- afr. *arrie* (prema port. *arré*), uzvik kojim se izražava ljutnja, razdraženost; afr. *baljaar* (prema port. *bailar*), plesati, itd.
- d) Pomorska i brodska terminologija- afr. *flottielje* (prema port. *flotilha*), flotila, taktička jedinica sastavljena od manjih ratnih brodova ili podmornica; afr. i niz. *galjoen* (prema port. *galeão*), galijun/galion, veliki višepalubni jedrenjak, služio kao ratni i trgovački brod u prekomorskom prometu, naoružan topovima; afr. *karveel* (prema port. *caravela*), karavela, vrsta malog i vrlo pokretljivog jedrenjaka građenog za oceanske uvjete i korištenog tijekom 14. do 17. stoljeća, s uzdignutim pramcem i krmom i s tri do četiri jarbola; afr. *bark* (prema port. *barco*), barka, manji brod za plovidbu morem, itd.
- e) Vojna terminologija i oružje- afr. *assegaai* (prema port. *azagaia*), vrsta koplja; afr. *bastion* (prema port. *bastião*), bastion; afr. *kardoes* (prema port. *cartucho*), posuda, spremnik; afr. *kakie* (prema port. *caque*, a vjerojatno podrijetlom od hindskog *khakkhi*), boja uniformi britanskih vojnika; afr. *karabyn* (prema port. *carabina*), karabin, kratka vojnička puška; afr. *kavallerie* (prema port. *cavalaria*), konjica; afr. *kolonel*, *komandant*, *kommodoor* (prema port. *coronel, commandante, commodore*), vojnički činovi; afr. *tronk* (prema port. *tronco*), zatvor; afr. *tenk* (prema port. *tanque*), rezervoar, spremnik; afr. *sinjaal* (prema port. *sinal*), signal; itd.

Brojni se vojni termini u afrikaansu podudaraju s onima u portugalskom, bilo zbog izvornih latinskih riječi, bilo zbog malajsko-portugalskog utjecaja. Neki su u afrikaans stigli i posredno, putem jezika nizozemskih pomoraca. To su, primjerice: afr. *brigade* (prema port. *brigada*); afr. *desserteer* (prema port. *dessertar*), dezertter; afr. *bajonet* (prema port. *baioneta*), *bajunet/bajuneta/bajonet/bajoneta*; afr. *bandolier* (prema port. *bandoleira*), kožni pojas s pregradcima/nabojnjača; afr. *artillerie* (prema port. *artilharia*), artiljerija; afr. *bivakkeer* (prema port. *bivacar*), bivak, vojnički tabor pod otvorenim nebom; afr. *guerrilla* (prema port. *guerilha*), gerila, manji naoružani odred izvan sastava redovne vojske; afr. *kamoefleer* (prema port. *camuflar*), kamuflaža; afr. *kasarm/kasarring* (prema port. *caserna*), mnoštvo; afr. *fortifikasie* (moguće prema port. *fortificação*, a moguće i prema eng. *fortification*, prema Picard 1988: 11), itd.

3.2. Engleski utjecaj

Kao i u većini suvremenih jezika, i u afrikaansu možemo pratiti snažan utjecaj engleskog jezika, i to najviše na području vokabulara. Engleska je također bila kolonijalna sila na prostorima današnje Južnoafričke Republike, i to od 1806. do 1902. godine (Beekman 2014: 40), tako da se utjecaj engleskog javlja i zbog povijesnih razloga (Botha 1989: 130), i kao utjecaj danas globalnog jezika. Afrikaans je kao službeni jezik priznat tek 1925. godine (ibid.), tako da se u nekim riječima još i danas vidi engleska ostavština:

niz.	eng.	afr.	hrv.
afschuwelijk	horrible	horribaal (dijalekt)	užasno, strašno
afstand	distance	'n disnis loop	udaljenost
annuleren	cancel	kanselleer	otkazati
betaling	payment	paaient	plaćanje
bezwaar	objection	objeksi	prigovor, primjedba
eerlijk	fair play	ferplie	„fair-play“
excuus	apologize	apologie	isprika
gehaktballen	mince balls	minsbolle (dijalekt)	okruglice od mljevenog mesa
gelegenheid	occasion	okkaside	prigoda
gemeente	municipality	munisipaliteit	općina
hersenen	brain	brein	mozak
kakkerlak	cockroach	kokkerot	žohar
negeren	ignore	ignoreer	ne znati
neushoorn	rhinoceros	renoster	nosorog
olie/vet	grease	ghries	mast
onderhandeling	negotiation	negosiasie	pregovaranje
ontbijt	breakfast	brekfis	doručak
opnieuw plannen	reschedule	herskeduleer	ponovno isplanirati, napraviti novi plan
rem	brake	briek	kočnica
toepassingen	applications	aplikasies	primjene
tot ziens	goodbye	koebaai	pozdrav na odlasku
uitstekend	extra perfect	eksie-perfeksie	izvrsno, odlično
verbinden	connect	konnekteer	spojiti
vergadering	meeting	mieting	sastanak
viering	celebration	selebratie	slavlje, proslava
voetbal	soccer	sokker	nogomet
vrachtauto	truck	trok	kamion

tablica 1- prikaz engleskog utjecaja na vokabular u afrikaansu

Engleski utjecaj se također vidi u riječima za koje nizozemski nije posjedovao ekvivalente: „(...) *en waar wij Nederlanders géén vertaling voor hebben, wordt het Engels door de Afrikaanders letterlijk vertaald (...)*“, hrv. „u slučajevima u kojima ne postoji nizozemski termin, engleski se doslovno prevodi na afrikaans“ (Beekman 2014: 46). Riječ je o kalkovima (Donaldson 1991: 182):

airbag – lugsak

aftershave – naskeermiddel

bodypaint – lyfverf

evergreen – immergroen

eye-catcher – oogtreffer

flash-back – terugflits

headhunter – koppejagter

LCD (Liquid-Crystal-Display) – vloeikristalskerm

sandwich – sandheks

soundrecorder – klankopnemer

soundtrack – geluidsbaan

timetable – tydtafel

voicemail – stempos

wireless – koordloos

3.3. Francuski utjecaj

Sredinom 17. stoljeća, u Nizozemskoj je živjelo otprilike 12 000 protestantskih hugenota izbjeglih iz Francuske (Beekman 2014: 58). Krajem 17. stoljeća, neki od njih su uz pomoć VOC-a došli u Kaapstad. Budući da im nije bilo dopušteno osnovati francusku školu, morali su naučiti nizozemski. Ipak, smjeli su zadržati svoja francuska prezimena i prema njima dati ime svojim imanjima, tako da je francuski utjecaj na afrikaans izrazito malen (ibid.). Vidi se u tek nekolicini ustaljenih izraza koji su u afrikaansu doslovno prevedeni s francuskog:

à votre santé – gesondheid in die rondheid !

avant-garde – voor sy tyd

c'est la vie – dis die lewe

cul-de-sac – keeromstraat (slijepa ulica)

en passant – in die verbygaan (u prolazu)

entre nous – tussen jou en my (između nas)

fait accompli – voldongen daadsaak ('gotova stvar')

finesse – verfyning

3.4. Malajski utjecaj

Utjecaj malajskog jezika vidljiv je u nekim složenicama, u kombinaciji s drugim jezicima. Primjerice, afr. *paaiboelie*, zastrašujuće biće ili osoba, dolazi od port. *paai*, tj. *pai*, otac, i malajskog *boele*, 'bijeli čovjek'; afr. *soldaat*, vojnik prema mal. *soldadoe* i port. *soldado*.

Neki lingvisti smatraju da je malajski utjecao na pojavu fenomena reduplikacije u afrikaansu, o čemu ćemo detaljnije govoriti kasnije u poglavlju o sintaktičkim elementima i posebnostima afrikaansa. Drugi se pak ne slažu s tom hipotezom te smatraju da je reduplikacija ipak došla iz drugih jezika, npr. Khoi-Khoi jezika.

3.5. Khoi-Khoi utjecaj

Pojam Khoi-Khoi (također i: Hotentoti) označava tradicionalno autohtono, nomadsko-stočarsko stanovništvo jugozapadne Afrike i njihove jezike. Njihov je jezik bio prvi autohtoni jezik s kojim su se susreli nizozemski doseljenici stigavši na prostor današnje Južnoafričke Republike (Van Rensburg 1989: 454). Dolaskom Nizozemaca, ali i drugih različitih naroda (npr. Portugalaca, Nijemaca, Francuza), javlja se potreba za sporazumijevanjem pridošlica i lokalnih stanovnika. Zbog te potrebe nastaju pidžini, a jedan od njih je i hotentotski nizozemski pidžin (De Vries *i sur.* 1994³: 28), s Khoi-Khoi jezicima kao superstratom. Utjecaj Khoi-Khoi jezika u afrikaansu se vidi u nekoliko kategorija:

- a) Botanika, flora i fauna- afr. *boegoe*, ljekovita biljka koja raste na staništima na području Južnoafričke Republike (Van Rensburg 2016: 4); imena nekih ptica (Den Besten 2012: 114). Autor nažalost ne navodi primjere.
- b) Sintaksa- SOV jezik (isti poredak u zavisnim rečenicama imaju i nizozemski i afrikaans).
- c) Khoi-Khoi izvorno ne posjeduje kategoriju određenog člana. Afrikaans ga, naprotiv, posjeduje, no ne temelji ga na nizozemskom određenom članu, već na nizozemskom

demonstrativu. Den Besten nastanak takvog određenog člana u zborniku svojih radova *The Roots of Afrikaans* tumači kao rezultat kontakta nizozemskog određenog člana i hotentotskog imenskog demonstrativa: „*It is true that Khoekhoe does not have any definite article, but the article die 'the' (actually a Dutch demonstrative die 'that; the') probably came into being through contact between the Dutch definite and the Hottentot prenominal demonstrative (...).*“ (Den Besten 2012: 109).

- d) Khoi-Khoi se navodi kao jedan od mogućih utjecaja na pojavu reduplikacije u afrikaansu.

3.6. Nizozemski i afrikaans – 'lažni prijatelji' (niz. *valse vrienden*)

Kao i kod mnogih drugih međusobno srodnih jezika, u vokabularu nizozemskog i afrikaansa javljaju se slične ili čak identične riječi za koje bismo pretpostavili da u oba jezika imaju isto značenje, a zapravo nije tako. U nastavku slijedi prikaz najčešćih riječi 'lažnih prijatelja' nizozemskog jezika i afrikaansa (Beekman 2014: 78-90 i Donaldson 1991: 191):

afr.	značenje na niz.	stvarno značenje
aardig	ugodno, prijazno	neugodno, odvratno
afnemer	klijent, kupac	fotograf
balie	šalter za informacije, repcija	naslon
been-af wees	amputacija noge	biti zaljubljen
bloedhitte	jako vruće	tjelesna temperatura
kers	trešnja	svijeća (nasuprot niz. <i>kaars</i>)
klokkie	sat	zvono na vratima
klomp	klompa, drvena cipela	velika količina, hrpa
kuier	polagano šetati	ići kome u posjet
mus	vrabac	kapa (niz. <i>muts</i>)
oopsluit	zatvoriti, zaključati	otvoriti
optel	suma, zbroj	pokupiti, uzeti sa sobom
parool	slogan, moto, krilatica	lozinka
robot	robot, automatizirani stroj višestruke namjene	ulična rasvjeta

afr.	značenje na niz.	stvarno značenje
rotonde	kružni tok	građevina kružnog tlocrta, okrugla dvorana
s.o.s.	međunarodni signal opasnosti	okrenuti, vidi drugu stranu (<i>Sie Omme Sy</i>)
sop	sapunica	juha
tas	ženska torbica	kofer
raar	čudno	rijetko (niz. <i>zeldzaam</i>)

tablica 2- pregled nekih identičnih termina s različitim značenjima u nizozemskom i u afrikaansu

4. Usporedna analiza gramatičkih elemenata dvaju jezika

U ovom ćemo se dijelu rada baviti usporedbom sličnosti i razlika nizozemskog jezika i afrikaansa, s naglaskom na elemente njihove imenske i glagolske morfologije. U analizi smo se usporedno služili nizozemskom gramatikom (*Algemene Nederlandse Spraakkunst*) i gramatikom afrikaansa na engleskom (*A Grammar of Afrikaans*) i afrikaansu (*An Introduction to Afrikaans*). Gramatike predstavljaju teorijski oslonac naše analize, a nakon svakog analiziranog elementa slijedi praktičan primjer iz korpusa oba jezika. Prilikom odabira korpusa odlučili smo se za prijevode bajki braće Grimm na nizozemski jezik, odnosno na afrikaans, budući da je bilo važno pronaći istovjetne verzije teksta na oba jezika. Primjere smo pronalazili na Internetu. Zbog opsega rada, ograničili smo se na tri bajke, a to su: Crvenkapica (niz. *Roodkaapje*, afr. *Rooikappie* ili *Rooikappie en die Wolf*), Ivica i Marica (niz. *Hans en Grietje*, afr. *Hansie en Grietjie*) i Snjeguljica i sedam patuljaka (niz. *Sneeuwwitje en de zeven dwergen*, afr. *Sneeuwwitjie en die Sewe Dwergies*). Iako je riječ o istim bajkama, s istim zapletom, ponekad se pojavljuju manje varijacije u radnji ovisno o tome čita li se nizozemska verzija ili verzija na afrikaansu.

4.1. Određeni član

Jedna od karakteristika nizozemskog jezika je uporaba gramatičkog roda (niz. *grammatical geslacht; het genus*, Haeseryn i sur. 1997²: 147). U nizozemskoj je gramatici gramatički rod definiran kao „*eigenschap van substantieven die bepalend is voor de (vorm van de) lidwoorden, adjectieven en de meeste voornaamwoorden waarmee een enkelvoudig substantief in combinatie optreedt of waardoor het vervangen kan worden*“ (hrv. „karakteristika imenskih riječi koja se slaže s članovima, pridjevima i većinom zamjenica koje se pojavljuju u kombinaciji s imenskom riječi ili je mogu zamijeniti“, *ibid.*). Navedeno je najlakše pokazati na primjeru određenih članova (niz. *bepaalde lidwoorden*). U nizozemskom jeziku postoje dva određena člana. Ovisno o tome posjeduju li imenice s kojima se slažu gramatički rod, u kojem slučaju govorimo o imenicama muškog i ženskog roda, koristimo član *de*, dok za imenice koje su neutralne, tj. nisu ni muškog ni ženskog roda (*onzijdig*¹⁴) odabiremo član *het*. Zbog toga se u nizozemskom te dvije grupe imenica nazivaju još i *de-woorden* i *het-woorden* (Haeseryn i sur. 1997²: 147). U množini, sve imenice imaju određeni član *de*.

de ezel – de ezels (hrv. '[taj] magarac' – '[ti] magarci')

het paard – de paarden (hrv. '[taj] konj' – '[ti] konji')

¹⁴ „(taalkunde) noch mannelijk, noch vrouwelijk“ – prema rječniku Van Dale : (jezikoslovlje) ni muškog, ni ženskog roda

S druge strane, suvremeni afrikaans poznaje samo jedan određeni član, iz čega možemo zaključiti da je, poput engleskog, izgubio gramatički rod (Van Der Merwe 1951: 56). Tako sve imenice dobivaju određeni član *die* (Pheiffer 1989: 34).

die donkie (sin. *esel*) – *die donkies* (*die esels*)

die perd – *die perde*

U bajkama možemo pronaći sljedeće primjere:

niz.	afr.
<p>„Toen Roodkapje in het bos was gekomen, kwam ze de wolf tegen.“ (hrv. „Stigavši u šumu, Crvenkapica naiđe na vuka.“)</p>	<p>„En op die pad het die wolf haar gesien.“ (hrv. „Na putu ju [Crvenkapicu] je ugledao vuk.“¹⁵)</p>

niz.	afr.
<p>„Aan de rand van een groot bos woonde eens een arme houthakker met zijn vrouw en twee kinderen. Het jongetje heette Hans en het meisje Grietje.“ (hrv. „Bio jednom jedan siromašan drvosječa koji je živio na rubu velike šume sa svojom ženom i dvoje djece, dječakom po imenu Ivica i djevojčicom po imenu Marica.“)</p>	<p>„Hansie en Grietjie woon in die bos.“ (hrv. „Ivica i Marica živjeli su u šumi.“)</p>

4.2. Imenice

U Donaldsonovoj je gramatici navedeno sljedeće: „*Plural formation in Afrikaans is exceedingly complex. Many of the apparent exceptions and idiosyncrasies are the result of historical factors which can only be fully understood in the light of norms applying in Dutch.*“ (hrv: „Tvorba množine imenica u afrikaansu je vrlo složena. Mnoge iznimke i posebnosti rezultat su povijesnih čimbenika koje u potpunosti možemo razumjeti tek kad u obzir uzmemo pravila nizozemske gramatike.“ prema: Donaldson, 1993²: 69). S obzirom da se u ovome radu bavimo imenskom morfologijom, koncentrirat ćemo se na različite nastavke koji se javljaju u tvorbi množine imenica u nizozemskom i afrikaansu. Nećemo se, zbog ograničene dužine i opsega rada, baviti sintaktičkim i semantičkim karakteristikama imenica u navedenim dvama jezicima.

¹⁵ Sve citate na afrikaansu korištene u ovom radu na hrvatski je prevela autorica rada: I. N.

Pogledamo li imenice u afrikaansu, vidjet ćemo da sve koje završavaju nastavcima *-a, -aar, -aard, -e, -eeu, -el, -em, -en, -er, -erd, -ie, -ier, -lm* i *-rm* množinu tvore nastavkom *-s* (Donaldson 1993: 69): npr. *padda, paddas* (hrv. 'žaba'); *eienaar, eienaars* (hrv. 'vlasnik'); *bydrae, bydraes* (hrv. 'doprinos'); *besem, besems* (hrv. 'metla'); *bottel, bottels* (hrv. 'boca'); *elektrisiën, elektrisiëns* (hrv. 'električar'); *dogter, dogters* (hrv. 'kći'); *luiperd, luiperds* (hrv. 'leopard'), itd. Iznimke tog pravila su imenice koje u jednini imaju nastavke *-aar, -aard, -el, -em, -en, -er, -erd*, ali nisu izvedenice i jednosložne su- one će množinu tvoriti dodavanjem nastavka *-e*, npr. *haar, haare* (hrv. 'kosa'); *baard, baarde* (hrv. 'brada'); *wiel, wiele* (hrv. 'kotač'); *perd, perde* (hrv. 'konj') i sl.

Prema nastavcima za tvorbu množine (niz. *meervoudsuitgangen*, prema Haeseryn i sur. 1997²: 147) nizozemske se imenice mogu podijeliti u četiri skupine:

- a) one koje množinu tvore pomoću nastavka *-en* (imenice koje završavaju diftongom ili primjerice nastavcima *-dom, -ij, -heid, -ant, -ent, -ing, -ist, -iteit* i sl. (E-ANS¹⁶): npr. *leeuw, leeuwen* (hrv. 'lav'); *bij, bijen* (hrv. 'pčela'); *oorlog, oorlogen* (hrv. 'rat'); *maatschappij, maatschappijen* (hrv. 'društvo'); u nekim slučajevima dolazi do reduplikacije suglasnika radi očuvanja duljine sloga: *rijkdom, rijkdommen* (hrv. 'bogatstvo'); *prinses, prinsessen* (hrv. 'princeza'); *bibliotheek, bibliotheken* (hrv. 'knjižnica'). Ova je pojava prisutna i u afrikaansu, posebno u imenicama koje završavaju suglasnikom, a sadrže samoglasnik koji je kratak u izgovoru- one će u množini udvostručiti završni suglasnik kako bi očuvale kratak samoglasnik u zatvorenom slogu (eng. „*Nouns containing a short vowel and ending in a single consonant, double the consonant to preserve a short vowel in a closed syllable (...)*“, prema Donaldson 1993: 72): npr. *rem, remme* (hrv. 'kočnica'); *pen, penne* (hrv. 'olovka'); *slak, slakke* (hrv. 'puž').
- b) One koje množinu tvore pomoću nastavka *-s* (imenice koje završavaju nenaglašenim *-el, -em, -en, -er* (E-ANS) ili na *-aar, -age, -sel, -e* i sl. (ibid.): *lepel, lepels* (hrv. 'žlica'); *keuken, keukens* (hrv. 'kuhinja'), *emmer, emmers* (hrv. 'kanta'), *bodem, bodems* (hrv. 'pod'); *schakelaar, schakelaars* (hrv. 'prekidač'); *personage, personages* (hrv. 'karakter', 'uloga'); *deksel, deksels* (hrv. 'poklopac'); *studente, studentes* (hrv. 'studentica'). U ovu se skupinu ubrajaju i deminutivi, koji se prepoznaju po nastavku *-je* u jednini: *huisje, huisjes* (hrv. 'kućica'); *boekje, boekjes* (hrv. 'knjižica'); *meisje, meisjes* (hrv. 'djevojčica').
- c) One koje množinu tvore nastavkom *-eren*: *ei, eieren* (hrv. 'jaje'), *goed, goederen* (hrv. 'materijalno blago, dobro'); *lied, liederen* (hrv. 'pjesma'); *kind, kinderen* (hrv. 'dijete').
- d) Imenice koje množinu tvore dvama različitim nastavcima uz razliku u značenju (ibid.): npr. *letter* (hrv. 'slovo'), pl. *letters* (hrv. 'slova') i *letteren* (hrv. 'jezik i književnost', npr. *Faculteit der Letteren, doctor in de letteren*).

¹⁶ De Elektronische Algemene Nederlandse Spraakkunst, online izdanje Opće nizozemske gramatike (dalje u tekstu: E-ANS) (<http://ans.ruhosting.nl/e-ans/index.html>).

Primjere množina imenica pronašli smo i u korpusu:

niz.	afr.
<p>„Toen het helemaal donker geworden was, kwamen de (...) zeven dwergen.“</p> <p>(hrv. „Kada se vani smračilo, stigla su sedmorica patuljaka.“)</p>	<p>„Die inwoners van die huisie is sewe dwergies, wat elke aand laat van die myn af kom.“</p> <p>(hrv. „U kući su živjela sedmorica patuljaka, koji su svake večeri kasno vraćali kući iz rudnika.“)</p>

niz.	afr.
<p>„En Roodkapje verliet het pad en plukte de bloemen.“</p> <p>(hrv. „Crvenkapica je odlutala s puta kako bi ubrala cvjetove.“)</p>	<p>„Sy stop om na die blomme te kyk. Dit is die mooiste blomme wat sy nog ooit gesien het.“</p> <p>(hrv. „Zastala je kako bi pogledala cvjetove. Bili su to najljepši cvjetovi koje je ikad vidjela.“)</p>

4.3. Zamjenice

Zamjenice u nizozemskom jeziku možemo podijeliti u sljedeće grupe (Haeseryn *i sur.* 1997²: 230):

- a) *persoonlijk voornaamwoord* – osobne zamjenice
- b) *wederkerend voornaamwoord* – povratne zamjenice
- c) *wederkerig voornaamwoord* – *recipročne zamjenice*¹⁷
- d) *bezittelijk voornaamwoord* – posvojne zamjenice
- e) *aanwijzend voornaamwoord* – pokazne zamjenice
- f) *vragend voornaamwoord* – upitne zamjenice
- g) *betrekkelijk voornaamwoord* – odnosne zamjenice
- h) *onbepaald voornaamwoord* – neodređene zamjenice
- i) *uitroepend voornaamwoord* – *usklične zamjenice*¹⁸

Usporedimo li terminologiju u afrikaansu, uočit ćemo da je, uz manje razlike, vrlo slična:

- a) *persoonlike voornaamwoord*
- b) *onpersoonlike voornaamwoord*
- c) *besitlike voornaamwoord*
- d) *betreklieke voornaamwoord*

¹⁷ Prijevodi nazivlja ostavljeni su u kurzivu kada je riječ o vrsti zamjenica koju, uz identičnu terminologiju, ne nalazimo u hrvatskom jeziku.

¹⁸ idem.

- e) *vraende voornaamwoord*
- f) *onbepaalde voornaamwoord*

4.3.1. Osobne zamjenice

Usporedimo li osobne zamjenice u nizozemskom i u afrikaansu, uočit ćemo jednu ključnu razliku. Naime, nizozemski u 2. licu jednine, te u 1. i 3. licu množine posjeduje duži i kraći oblik, odnosno naglašeni i nenaglašeni oblik:

niz.		afr.	
sg.	<i>ik</i>	sg.	<i>ek</i>
	<i>jij/je</i>		<i>jy</i>
	<i>hij; zij/ze</i>		<i>hy; sy</i>
pl.	<i>wij/we</i>	pl.	<i>ons</i>
	<i>jullie</i>		<i>julle</i>
	<i>zij/ze</i>		<i>hulle</i>

tablica 3- osobne zamjenice u subjektnoj funkciji u nizozemskom i u afrikaansu

Oblik *u* u 3. licu jednine i množine, za obraćanje osobi ili osobama iz poštovanja jednak je u nizozemskom i u afrikaansu.

niz.		afr.	
sg.	<i>mij/me</i>	sg.	<i>my</i>
	<i>jou/je</i>		<i>jou</i>
	<i>hem; haar/ze</i>		<i>hom; haar</i>
pl.	<i>ons</i>	pl.	<i>ons</i>
	<i>jullie</i>		<i>julle</i>
	<i>hun; hen, ze</i>		<i>hulle</i>

tablica 4- osobne zamjenice u objektnoj funkciji u nizozemskom i u afrikaansu

Kao i zamjenice u subjektnoj funkciji, i one u objektnoj funkciji u nizozemskom u nekim licima posjeduju pune i skraćene oblike (*niz. volle en gereduceerde vormen*, E-ANS). Skraćeni oblici zamjenica su uvijek nenaglašeni: „*De gereduceerde vormen zijn altijd onbeklemtoond.*“ (Haeseryn *i sur.* 1997²: 252). Naprotiv, puni oblici su često, ali ne i uvijek

naglašeni, i nisu uvijek naglašeni u jednakoj mjeri: „*De volle vormen zijn vaak, maar niet altijd beklemtoond, en de klemtoon is niet altijd even sterk.*“ (ibid.) Također, dvojaki oblici nisu prisutni kod svih osobnih zamjenica.

Iako se u nizozemskom susreću puni i skraćeni oblici osobnih zamjenica, u afrikaansu to nije slučaj. S obzirom da je u afrikaansu tijekom povijesti postojala tendencija prema jezičnom i gramatičkom pojednostavljenju, u njemu su se, kao što možemo vidjeti u priloženoj tablici, održali samo puni oblici zamjenica, odnosno oni naglašeni (*beklemtoond*).

Pogledajmo nekoliko primjera iz korpusa:

niz.	afr.
<p>„(...) als je het dorp uit bent, loop dan netjes en ga niet van het pad af, want anders val je nog en breekt de fles.“</p> <p>(hrv. „Kada budeš izvan sela, prati stazu i nemoj odlutati s puta, inače ćeš pasti i razbiti bocu.“)</p>	<p>„En sy het ook gesê dat sy maak mag nie langs nie by die die pad stop om blommetjies te pluk.“</p> <p>(hrv. „Majka je također rekla Crvenkapici da na putu ne smije zastajati kako bi brala cvijeće.“)</p>

niz.	afr.
<p>„Den volgenden morgen begaven zij zich opnieuw op weg, maar zij geraakten telkens dieper in het bosch.“</p> <p>(„Sljedećeg su jutro ponovno pošli na put, no sve su se više gubili u šumi.“)</p>	<p>„En toe Hansie die paadjie soek het hy groot geskrik</p> <p>Alleen in die bos het hy en Grietjie saam verdwaal.“</p> <p>(„Dok je tražio stazu, Ivica je glasno dozivao. Marica i on su zalutali sami u šumi.“)</p>

niz.	afr.
<p>„En omdat Sneeuwwitje hongerig en dorstig was, at ze van alle zeven bordjes een beetje groente en een beetje brood en dronk uit ieder bekertje een teugje wijn, want ze wilde niet van één alles wegnemen. Daarna - ze was zo moe - probeerde ze een bedje, maar geen van de bedjes paste, (...).“</p> <p>(hrv. „Budući da je bila gladna i žedna, Snjeguljica pojede pomalo iz svakog od sedam tanjurića i popije po gutljaj iz svake od sedam čašica, ne želeći uzeti sve iz jednog tanjura i čaše. Nakon toga je bila tako umorna da je legla u jedan od krevetića, ali nijedan nije odgovarao (...).“)</p>	<p>„Sy klop aan die deur, maar daar is niemand by die huis nie en boonop is die deur oop. Die huisie is deurmekaar en vuil. Hoewel sy moeg en honger is, spring Sneeuwitjie aan die werk en maak die huisie skoon. Sy maak ook ‘n heerlike pot sop en raak aan die slaap.“</p> <p>(hrv. „Pokuca na vrata, ali nikoga nema kod kuće, a povrh tog su i ulazna vrata otvorena. Kuća je nepospremljena i prljava. Iako je umorna i gladna, Snjeguljica se dade na posao i očisti kuću. Nakon što je pripremila i juhu, Snjeguljica malo počine.“)</p>

4.3.2. Posvojne zamjenice

Oblike posvojnih zamjenica u nizozemskom (*het bezittelijk voornaamwoord – possessief pronomen*) možemo vidjeti u sljedećim tablicama:

niz.		afr.
sg.	puni oblik	sg.
	<i>mijn, mijne</i>	<i>my, myne</i>
	skraćeni oblik	
	<i>m'n, me</i>	
pl.	<i>ons, onze</i>	pl.
		<i>ons, ons s'n</i>

tablica 5- oblici posvojnih zamjenica 1. lica jednine i množine nizozemskom i u afrikaansu

niz.		afr.
sg.	puni oblik	sg.
	<i>jouw</i>	<i>jou, joune</i>
	skraćeni oblik	
	<i>je</i>	
pl.	<i>jullie</i>	pl.
	<i>uw (iz poštovanja)</i>	<i>julle, julle s'n</i>

tablica 6- oblici posvojnih zamjenica 2. lica jednine i množine nizozemskom i u afrikaansu

niz.		afr.
sg.	puni oblik	sg.
	<i>zijn, haar</i>	<i>sy, haar</i>
	skraćeni oblik	
	<i>z'n</i>	
pl.	<i>hun</i>	pl.
		<i>hulle</i>

tablica 7- oblici posvojnih zamjenica 3. lica jednine i množine nizozemskom i u afrikaansu

Iz priloženih tablica ponovno možemo uočiti kako posvojne zamjenice u afrikaansu, pod utjecajem pojednostavljenja jezika, nemaju puni i skraćeni oblik (odnosno, naglašeni i nenaglašeni), već zadržavaju samo onaj duži, tj. puni oblik zamjenice (naglašeni).

Neke dodatne primjere pronaći ćemo i u korpusu:

niz.	afr.
<p>„De zeven dwergen staken hun zeven kaarsjes aan, (...). “De eerste zei: "Wie heeft op mijn stoeltje gezeten?" en de tweede: "Wie heeft er van mijn bordje gegeten?"</p> <p>(hrv. „Stigavši kući, sedmorica su patuljaka upalila svojih sedam svijeća (...). Tad prvi reče: „Tko je sjedio na mom stolcu?“ , a drugi: „Tko je jeo iz mog tanjura?“)</p>	<p>„Die dwergies was baie ontstoke toe hulle vind daar is iemand in hulle huisie.“</p> <p>(hrv. „Patuljci su bili jako ljuti kada su otkrili da je netko u njihovoj kući.“)</p>

niz.	afr.
<p>"Zeg Roodkapje, waar woont je grootmoeder dan?"</p> <p>(hrv. „Reci mi Crvenkapice, a gdje živi tvoja baka?“)</p>	<p>"Waarnatoe gaan jy? Rooikappie sê, "na my ouma" en die wolf sê, "umm, en waar bly jou ouma?"</p> <p>(hrv. „Kamo ideš?“ Crvenkapica odgovori: „K svojoj baki.“, na što će vuk: „A gdje živi tvoja baka?“)</p>

niz.	afr.
<p>„Wie knabbelt er aan mijn huisje?“</p> <p>(hrv. „Tko to gricka moju kućicu?“)</p>	<p>“Wie eet aan my huisie? Wie is daar?“</p> <p>(hrv. „Tko to jede moju kućicu? Tko je tamo?“)</p>

4.3.3. Pokazne zamjenice/demonstrativi

U nizozemskom postoji nekoliko različitih pokaznih zamjenica (niz. *aanwijzende voornaamwoorden*). U ovom ćemo se radu koncentrirati na najčešće upotrebljavana četiri oblika, *deze/die* i *dit/dat*. *Deze* i *die* zamjenjuju imenice s članom *de*, pri čemu se oblik *deze* koristi ako je riječ o imenicama koje su blizu govorniku ('ovaj', 'ova', 'ovi', 'ove'), a *die* ako su mu dalje ('onaj', 'ona', 'oni', 'one'). Na isti se način upotrebljavaju i *dit*, odnosno *dat*, kada se govornik referira na imenice sa članom *het* ('ovo', 'ono') (E-ANS).

Kada je riječ o demonstrativima u afrikaansu, koriste se nešto drukčiji oblici. U potpoglavlju posvećenom određenom članu vidjeli smo da je nizozemski demonstrativ *die* u afrikaansu postao standardni oblik za određeni član imenica. S druge strane, oblik *dit* u afrikaansu preuzima značenje 3. lica jednine osobne zamjenice u srednjem rodu. U funkciji demonstrativa danas se koriste oblici *hierdie* (imenica bliža govorniku) i *daardie* (imenica dalja govorniku) (Donaldson 2005⁷: 17).

- *Hierdie/Daardie* plek is baie mooi.
(hrv. Ovo/ono mjesto je jako lijepo.)

- *Het jy hierdie/daardie beeld gesien?*

(hrv. Jesi li vidio ovu/onu sliku?)

Neki južnoafrički jezikoslovci ipak smatraju da su navedeni oblici zapravo anglicizmi te da bi se u značenju pokazne zamjenice trebao i dalje rabiti oblik *dit*, kao što je navedeno u tradicionalnim gramatikama (Donaldson 1993: 142). Međutim, u praktičnoj je jezičnoj uporabi to vrlo rijetko te je oblik *hierdie/daardie* najčešći, što potvrđuje i naš korpus.

niz.	afr.
<p>"<i>Spiegeltje, spiegeltje aan de wand, Wie is de mooiste van 't hele land?</i>" <i>Op die dag antwoordde de spiegel: (...)</i>" (hrv. „Ogledalo, ogledalce moje, u cijelom kraljevstvu najljepši tko je?“ Tog je dana ogledalo odgovorilo: (...)"</p>	<p>"<i>Spieëltjie, Spieëltjie. Wie is die mooiste in die land?</i>" <i>Maar hierdie aand is anders as al die ander aande en die spieëltjie antwoord: (...)</i>" (hrv. „Ogledalo, ogledalce moje, u cijelom kraljevstvu najljepši tko je?“ Ove je večeri ogledalo odgovorilo drukčije no prije: (...)"</p> <p>„<i>Rooikappie, um, wat is in daardie mandjie?</i>" (hrv. „A što imaš u toj košarici, Crvenkapice?“)</p>

4.3.4. Odnosne zamjenice

Odnosne zamjenice (niz. *betrekkelijke voornaamwoorden*) u nizozemskom su *die*, ako je antecedent imenica u jednini s pripadajućim članom *de* ili bilo koja imenica u množini, odnosno *dat*, ako je antecedent imenica s pripadajućim članom *het*.

Manje česte odnosne zamjenice su još *wie*, *wat*, *wiens...* (tko, što, čiji...). *Wie* koristimo uz antecedent koji je živo biće. *Wat* koristimo u slučajevima u kojima antecedent nije jedna riječ ili sintagma, već glavna rečenica u cijelosti.

e.g. *Ik weet niet, wie dat was.* (hrv. Ne znam tko je to bio.)

e.g. *Hij is ziek, wat me niet goed uitkomt.* (hrv. Bolestan je, što mi ne odgovara.- Ne odgovara mi činjenica da je bolestan; antecedent je cijela glavna rečenica)

e.g. *Ik ken een man, wiens auto blauw is.* (Poznajem jednog čovjeka, čiji je automobil plave boje.)

U afrikaansu funkciju odnosne zamjenice (afr. *betreklike voornaamwoorde*) ima *wat* (Roberge 1993: 23), što je u nizozemskom upitna zamjenica (niz. *vragende voornaamwoorden*).

e.g. *Die boek **wat** ek gekoop het.* (afr.) – *Het boek **dat** ik heb gekocht.* (niz.)

(hrv. Knjiga **koju** sam kupila.)

U kombinacijama s prepozicijama u afrikaansu se, baš kao i u nizozemskom, koriste složeni zamjenski prilozi (niz. *voornaamwoordelijke bijwoorden*) u funkciji veznika zavisnih rečenica. U oba se jezika tvore na isti način, slaganjem upitne i odnosne zamjenice *wat* s određenim prijedlogom. Postoji tek nekoliko morfoloških razlika u samim prijedlozima, koji se u nekim slučajevima međusobno razlikuju u dvama jezicima:

niz.	afr.
wat + aan = waaraan	wat + aan = waaraan
wat + bij = waarbij	wat + by = waarby
wat + door = waardoor	wat + deur = waardeur
wat + in = waarin	wat + in = waarin
wat + met = waarmee	wat + met = waarmee
wat + onder = waaronder	wat + onder = waaronder
wat + naar + tot = waarnaartoe	wat + na + toe = waarnatoe
wat + voor = waarvoor	wat + vir = waarvoor
wat + van = waarvan	wat + van = waarvan
wat + uit = waaruit	wat + uit = waaruit
wat + zonder = waarzonder	wat + sonder = waarsonder
wat + op = waarop	wat + op = waarop
wat + over = waarover	wat + oor = waaroor

tablica 8- pregled najčešćih zamjeničkih pridjeva u nizozemskom i u afrikaansu

4.4. Pridjevi

Pridjevi u atributivnoj funkciji u nizozemskom, ovisno o tome ima li imenica kojoj su pridruženi određeni ili neodređeni član, dobivaju nastavak *-e*. Ako je to imenica *de* člana, pridjev dobiva nastavak *-e*. Ako je riječ o *het* imenici, nema nastavka.

- *een mooi (-Ø) huis (**het** huis)* – 'lijepa kuća'
- *een mooie tuin (**de** tuin)* – 'lijep vrt'

U slučaju da imenica ispred sebe ima određeni član, pridjev uvijek dobiva nastavak *-e*:

- *het mooie huis*; pl. *de mooie huizen*
- *de mooie tuin*; pl. *de mooie tuinen*

No, kad pridjev čini dio imenskog predikata (niz. *naamwoordelijk deel van het gezegde*, prema E-ANS), zadržava svoj izvoran oblik:

- *Het huis is mooi.*
(hrv. 'Kuća je lijepa.')
- *De huizen zijn mooi.*
(hrv. 'Kuće su lijepe.')
- *De tuin is mooi.*
(hrv. 'Vrt je lijep.')
- *De tuinen zijn mooi.*
(hrv. 'Vrtovi su lijepi.')

U afrikaansu za pridjeve unutar imenskog predikata vrijedi isto pravilo (*predicative adjectives are never inflected in Afrikaans*, prema Donaldson 1993: 163):

- *Die huis is mooi. Die huise is mooi.*
- *Die tuin is mooi. Die tuine is mooi.*

Međutim, kada su pridjevi u atributivnoj funkciji, javljaju se odstupanja u odnosu na nizozemski. U afrikaansu će oni ponekad dobiti nastavak, a ponekad ne, za što Donaldson ne sugerira konkretna pravila (ibid.):

„When used attributively before a noun, many adjectives take an –e, but many do not. Whether or not an ending is required has to do with the phonology of the adjective in question; if it satisfies the criteria for inflection, the adjective takes an –e whenever it stands before a noun, regardless of whether the noun is singular or plural, definite or indefinite. There is still a degree of variability in Afrikaans with respect to whether certain adjectives are or are not inflected and the issue can occasionally also be related to the semantics of a given adjective, some adjectives having both an inflected and uninflected form, depending on the meaning.“

(hrv. „U atributivnoj će funkciji mnogi pridjevi dobiti nastavak *-e*, ali i mnogi neće, na što utječe fonologija danog pridjeva. Ako su za to zadovoljeni kriteriji, pridjev će dobiti nastavak *-e* kad god se nađe ispred imenice, bez obzira je li ona u jednini ili množini, ima li određeni ili neodređeni član. Dodavanje nastavka *-e* na pridjeve u afrikaansu je donekle proizvoljno, a može biti povezano i sa semantikom danog pridjeva. Neki pridjevi posjeduju oba oblika, i s nastavkom i bez njega, ovisno o značenju.“)

Prema tradicionalnim gramatikama, postoje dva glavna pravila o dodavanju nastavka *-e* u atributivnoj funkciji: dobivaju ga višesložni pridjevi, i jednosložni pridjevi koji završavaju suglasnicima *-d, -f, -g, -s* (ibid.).

- *aktueel – aktuelee onderwerp* (hrv. 'aktualna tema')
- *belangrik – belangrike werk* (hrv. 'važan posao')
- *dankbaar – dankbare gedig* (hrv. 'zahvalna pjesma')

Donaldson dalje navodi i mnogo iznimaka od ovih pravila, kojima se u ovom radu zbog ograničene duljine nećemo baviti. Predstaviti ćemo tek neke primjere iz korpusa, koji odgovaraju pravilima tradicionalne gramatike:

a) pridjevi kao dio imenskog predikata

niz.	afr.
<p>"O, koningin, heel mooi bent u. Maar Sneeuwwitje over de bergen bij de zeven dwergen is (...) mooier nu!" (hrv. „Kraljice, Vi ste jako lijepi, ali Snjeguljica je ljepša.“</p>	<p>„Koningin is pragtig en beeldskoon, maar daar vêr, diep in die bos by die huis van die sewe dwergies, woon Sneeuwitjie (...)“ (hrv. Kraljice, Vi ste divni i krasni, ali Snjeguljica, koja živi tamo daleko u šumi (...))“</p>

b) pridjevi u atributivnoj funkciji

niz.	afr.
<p>"Grootmoeder?" "Roodkapje!" riep de wolf met verdraaide stem. (...) "Wat heeft u een rare stem, grootmoeder!" (hrv. „Bako?“ „Crvenkapice!“, pozove je vuk izmijenjenim glasom. (...) „Kako imaš čudan glas, bako!“</p> <p>(<i>de stem</i>- imenica <i>de</i> člana, uvjetuje da <i>verdraaid</i> (adj.) kao njezin atribut dobije nastavak <i>-e</i>)</p>	<p>„Klop sy aan die deur, en sy hoor 'n man met 'n growwe stem: „Kom binne liefie, die deur is nie gesluit nie.“ (hrv. „Ona pokuca na vrata i začuje odgovor hrapavim glasom: „Uđi dušo, vrata su otključana.“)</p> <p>(<i>grof</i>- jednosložan pridjev koji završava suglasnikom <i>-f</i>, te prema pravilu dobiva nastavak <i>-e</i> kada se nađe u atributivnoj funkciji)</p>

4.5. Glagoli

Nizozemska gramatika glagole kao vrstu riječi definira ovako: „*Morfologisch kan het werkwoord gedefineerd worden als een woord dat verwoegd kan worden. Dit betekent dat het werkwoord vormveranderingen kan ondergaan die samenhangen met bepaalde syntactische en/of semantische eigenschappen van de constituenten waarmee het in een zin gecombineerd wordt.*“ (hrv. „Glagole kao vrstu riječi možemo morfološki definirati kao riječi koje se mogu sklanjati, što znači da podliježu oblikovnim promjenama u skladu s određenim sintaktičkim i/ili semantičkim značajkama rečeničnih dijelova s kojima se slažu.“, prema Haeseryn *i sur.* 1997²: 44). To znači da se, primjerice, sa subjektom moraju slagati u licu i broju (kongruencija, *congruentie*):

*Ik **werk** bij een handelonderneming.*

*Meneer De Wit **werkt** bij een handelonderneming.*

*Meneer De Wit en mevrouw De Bruin **werken** bij een handelonderneming.*

*([ja] **Radim** u trgovačkom poduzeću. Gospodin De Wit **radi** u trgovačkom poduzeću.
Gospodin De Wit i gospođa De Bruin **rade** u trgovačkom poduzeću.)*

4.5.1. Vrste glagola

Nizozemski jezik glagole dijeli u nekoliko kategorija:

- a) *zelfstandige werkwoorden, koppelwerkwoorden en hulpwerkwoorden* – samostalni i pomoćni glagoli
- b) *overgankelijke (transitieve) en onovergankelijke (intransitieve) werkwoorden* – prijelazni i neprijelazni glagoli
- c) *wederkerende (reflexieve) en niet-wederkerende (niet-reflexieve) werkwoorden* – povratni i nepovratni glagoli
- d) *persoonlijke en onpersoonlijke werkwoorden* – lični i bezlični glagoli

U pomoćne glagole (*hulpwerkwoorden*) ubraja se nekoliko potkategorija:

- a) *hebben, zijn, zullen*¹⁹ (imati, biti) – *hulpwerkwoorden van tijd* („vremenski pomoćni glagoli“)
- b) *worden* – *hulpwerkwoord van het passief* (pomoćni glagol za tvorbu pasiva)

¹⁹ Glagol *zullen* nije lako prevesti. U hrvatskom ne postoji ekvivalent, no u slučajevima kada *zullen* ima funkciju pomoćnog glagola, na hrvatski bismo ga prevodili nenaglašenim oblikom nesvršenoga prezenta pomoćnoga glagola htjeti.

- c) *kunnen, moeten, (be)hoeven, mogen, willen, zullen*²⁰; *blijken, lijken, schijnen, heten, dunken*²¹, *voorkomen, toeschijnen*²² (moći, morati, trebati, smjeti, htjeti, činiti se, doimati se, djelovati, zvati se, misliti, pojaviti/pojavljivati se) – *hulpwerkwoorden van modaliteit* („modalni pomoćni glagoli“)
- d) *doen en laten*²³ (činiti) – *hulpwerkwoorden van causaliteit* („uzročni/kauzalni pomoćni glagoli“)

4.5.2. Infinitiv

Infinitiv predstavlja polazni oblik glagola za sve druge oblike dobivene sprezanjem (niz. *de infinitief is de vorm waar we voor de vervoeging van uit kunnen gaan*). U nizozemskom on uglavnom završava nastavkom *-en*, osim nekoliko iznimaka, poput glagola *gaan, slaan, staan, zien, doen* i *zijn* (hrv. 'ići', 'udariti', 'stajati', 'vidjeti', 'činiti' i 'biti') (Haeseryn i sur. 1997²: 63). Naprotiv, u afrikaansu će infinitivi u pravilu biti jednaki obliku za prezent (uz iznimke glagola 'biti' afr. *wees* u infinitivu i *is* u prezentu, te glagola 'imati' afr. *hê* u infinitivu, odnosno *het* u prezentu) (Donaldson 1993: 218).

niz.	afr.
<p>"Grootmoeder is een beetje ziek", zei ze. "Wil jij dit mandje naar haar toebrengen?"</p> <p>(hrv. „Baka je malo bolesna“, reče majka Crvenkapici. „Hoćeš li joj odnijeti ovu košaru?“)</p>	<p><i>En een dag sê Mamma vir haar, "Rooikappie, sal jy asseblief na Ouma se huis toe gaan?"</i></p> <p><i>En gaan gee hierdie kos vir Ouma asseblief."</i></p> <p>(hrv. „Jednog dana reče majka Crvenkapici: „Crvenkapice, hoćeš li otići do bake? Oduzi joj, molim te, i malo hrane.“)</p>

4.5.3. Imperativ

Prema E-ANS-u, imperativ ili zapovjedni način (niz. *gebiedende wijs/imperatief*), koji se tvori od infinitivne osnove na koju se u nekim slučajevima dodaje nastavak *-t*, koristi se bez subjekta te izražava zapovijed, zamolbu, želju, savjet, poticaj i slično (niz. „*De imperatief*

²⁰ idem.

²¹ Glagol *dunken* se u nizozemskom koristi u bezličnoj konstrukciji- *mij dunkt, dat...* što na hrvatski možemo prevesti također bezličnom konstrukcijom *čini mi se, da...* ili aktivno *mislím da....*

²² Glagoli *voorkomen* i *toeschijnen* su sinonimi, oba znače „pojaviti se“/„pojavljivati se“.

²³ Glagol *laten* se u nizozemskom najčešće koristi u kombinaciji s drugim glagolom u infinitivu, odnosno kao pomoćni glagol: a) *uzročni pomoćni glagol*, u značenju 'dopustiti' (niz. *causaal hulpwerkwoord*)- e.g. *Ik heb hem laten komen*. (hrv. *Dopustio sam mu da dođe.*); b) *modalni pomoćni glagol* (niz. *modaal hulpwerkwoord*): e.g. *Laten we gaan!* (hrv. *Hajdemo!/Pođimo!*, izraz poticanja).

(naar de vorm een *stam* en in enkele gevallen *stam -t*) wordt gebruikt zonder onderwerp. Hij drukt een bevel, verzoek, wens, advies, aansporing en dergelijke uit.“).

- **Doe de deur *dicht*!** (od: *dichtdoen*, hrv. 'zatvoriti')
(hrv. Zatvori vrata!)
- **Kom eens hier!** (od: *komen*, hrv. 'doći')
(hrv. Dođi ovdje!)
- **Eet smakelijk!** (od: *eten*, hrv. 'jesti')
(Dobar tek!)
- **Lees voor gebruik de aanwijzingen op de verpakking.** (od *lezen*, hrv. 'čitati, pročitati')
(Prije uporabe pročitati upute na pakiranju.)

Ipak, u slučaju kad se nekom drugom direktno obraćamo, uporaba imperativa bez osobne zamjenice zvuči pomalo nepristojno i autoritarno, čak i ako je riječ o sugovornicima koji se međusobno poznaju (niz. *In persoonlijk contact tussen mensen klinkt de imperatief zonder toegevoegd pronomen u, jij, of jullie al gauw onbeleefd of autoritair, ook als men elkaar tutoyeert.* E-ANS). Kako bi se ublažio zapovjedni ton, preporučuje se dodavanje čestice *even* uz imperativ, ili upitna konstrukcija:

- **Doe de deur *even dicht*.**
(hrv. [*Hajde*] zatvori vrata.)²⁴
- **Wil je de deur (*even*) *dichtdoen*?**
(Hoćeš li [molim te] zatvoriti vrata?)

U formalnoj uporabi, kada se nekome obraćamo iz poštovanja, uz imperativ koristimo i zamjenicu *u* (E-ANS):

- **Gaat *u* zitten!**
(hrv. Izvolite sjesti/Molim Vas, sjednite.)
- **Weest *u* maar niet bang.**
(hrv. Ne bojte se.- *maar* je modalna čestica s istom funkcijom kao i *even*, za ublažavanje značenja.)

Imperativ je u afrikaansu identičan glagolskoj osnovi i na njega se, za razliku od nizozemskog, ne dodaje nastavak (Donaldson 1993: 234):

- **Gaan sit.**
(hrv. Sjedni/Izvoli sjesti/Sjednite/Izvolite sjesti.)

Niječni se imperativ izražava uz pomoć pomoćnog glagola *moenie*, hrv. 'nemoj(te)' (ibid.). Zbog dvostruke negacije, o kojoj ćemo kasnije detaljnije govoriti, na kraju rečenice se dodaje još i niječna čestica *nie*:

²⁴ Česticu *even* nemoguće je prevesti na hrvatski s obzirom da ne postoji ekvivalent, no služi ublažavanju zapovjednog tona, izrečeno čini ljubaznijim. Osim *even*, upotrebljavaju se još i: *even, eens, nou, maar, misschien, toch*.

- *Moenie dit vir hom gee nie.*
(hrv. Nemoj(te) mu to dati.)

Pogledajmo i primjere imperativa u odabranom korpusu:

niz.	afr.
" Kom , Roodkapje, hier heb je een stuk koek en een fles wijn, breng dat <u>eens</u> naar je grootmoeder. (...) ga niet van het pad af." (hrv. Dođi, Crvenkapice, odnesi baki malo kolača i bocu vina. (...) ne skreći sa staze.) *eens- modalna čestica, ublažavanje značenja	„Jy moet nie 'n kortpad vat nie , hoor? Bly op die paadjie , en moenie met die wolf praat nie! “ (hrv. „Nemoj ići prečacem, čuješ li? Ne skreći sa staze i nemoj razgovarati s vukom!“)

niz.	afr.
" Pas toch op voor je stiefmoeder, Sneeuwitje, die zal gauw weten, dat je hier bent; laat vooral niemand binnen." (hrv. „Pazi se svoje pomajke, Snjeguljice! Ona će ubrzo saznati da si ovdje. Nemoj nikome otvarati vrata.“)	„Die dwergies sê vir Sneeuwitjie dat sy by hulle kan bly en dat sy moet versigtig wees . Sy moenie die deur vir enige iemand oopmaak nie .“ (hrv. „Patuljci su dopustili Snjeguljici da ostane živjeti kod njih. Savjetovali su joj da bude oprezna i da nikome ne otvara vrata.“)

4.5.4. Tvorba prošlih glagolskih vremena

(*De vorming van de werkwoordstijden- tempora*) (Haeseryn i sur. 1997²: 69)

U ovom ćemo se potpoglavlju koncentrirati na dva prošla vremena, a to su: perfekt (niz. *het perfectum* ili *voltooid tegenwoordige tijd*) i imperfekt (*het imperfectum* ili *onvoltooid verleden tijd*), budući da u njima susrećemo najviše morfoloških odstupanja između dvaju jezika.

Perfekt se u nizozemskom tvori pomoću participa perfekta (*het voltooid deelwoord*, *verleden deelwoord*, *participium perfecti*) ili participa prošlog, te pomoćnog glagola 'biti' ili 'imati' (*hulpwerkwoord van tijd heben of zijn*). Particip perfekta se tvori dodavanjem prefiksa *ge-* na glagolsku osnovu te nastavkom *-t*, ako glagolska osnova završava suglasnicima *-t*, *-k*, *-f*, *-s*, *-ch*, *-p*, odnosno nastavkom *-d* kada osnova završava drugim suglasnicima. To se odnosi na pravilne glagole, nepravilni imaju zasebne oblike participa. Također, glagoli koji u infinitivu započinju prefiksima *be-*, *er-*, *ge-*, *her-*, *ont-*, *ver-* particip tvore bez prefiksa *ge-*. Većina glagola traži pomoćni glagol 'imati', osim neprijelaznih glagola koji izražavaju promjenu stanja, uz koje se koristi pomoćni glagol 'biti'. Glagoli koji izražavaju kretanje traže

uporabu pomoćnog glagola 'biti' samo u slučaju kada je izražen smjer kretanja, a u svim ostalim slučajevima uz glagole kretanja koristi se pomoćni glagol 'imati'²⁵.

- *Zij hebben deze zomer in Ierland gefietst.* – ali: *Ze zijn naar Dublin gefietst.*
(hrv. Biciklirali su ovo ljeto u Irskoj. – Biciklirali su do Dublina.)
- *Ik heb elke dag in de zee gezwommen.* – ali: *Ik ben naar de overkant gezwommen.*
(hrv. Svakoga sam dana plivao u moru. – Plivao sam na drugu stranu.)
- *We hebben in het bos gewandeld.* – ali: *We zijn naar Arnhem gewandeld.*
(hrv. Pješačili smo u šumi. – Pješačili smo do Arnhema.)
- *Hij heeft het al tien keer herhaald.*
(hrv. Ponovio je to već deset puta. – glagol herhalen ne dobiva prefiks –ge)

Imperfekt se u nizozemskom tvori dodavanjem nastavaka –te (u jednini), –ten (u množini) na glagolsku osnovu (kada ona završava suglasnicima –t, –k, –f, –s, –ch, –p, odnosno –de, –den u ostalim slučajevima (niz. *Bij de regelmatige werkwoorden worden aan de stam de uitgangen –te en –ten of –de en –den toegevoegd. De uitgangen –te en –ten worden gebruikt als de abstracte stam eindigt op één van de medeklinkers t, k, f, s, ch, of p, de uitgangen –de en –den in andere gevallen*, E-ANS). Nepravilni glagoli u imperfektu imaju zasebne oblike.

- *stoppen* (hrv. 'prestati') – *stopte, stopten*; *koken* (hrv. 'kuhati') – *kookte, kookten*
- *vormen* (hrv. 'tvoriti') – *vormde, vormden*; *spelen* (hrv. 'igrati') – *speelde, speelden*
- *lezen* (hrv. 'čitati') – *las, lazen*; *spreken* (hrv. 'govoriti') – *sprak, spraken*

Afrikaans, pak, ima jednostavniju tvorbu perfekta u odnosu na nizozemski. Kao pomoćni glagol upotrebljava se samo glagol 'imati' (afr. *het*):

- *Ek het 'n koerant gekoop.*
(hrv. Kupio sam novine.)
- *Ek het dit self gedoen.*
(hrv. Sâm sam to napravio.)
- *Jy het na Londen gegaan.*
(hrv. Išao si u London.)
- *Hy het skool toe gegaan.*
(hrv. Otišao je u školu.)
- *Hulle het by die fabriek gewerk.*
(hrv. Radili su u tvornici.)

Glagoli koji sadrže nenaglašeni prefiks *aan-*, *agter-*, *deur-*, *om-*, *onder-*, *oor-*, *voor-*, *be-*, *er-*, *ge-*, *ver-*, *her-*, *ont-* ne tvore particip, već zadržavaju oblik jednak infinitivu (Donaldson 1993: 224):

²⁵ <https://www.taalwinkel.nl>. 'Hebben' en 'zijn' als hulpwerkwoorden van tijd.

- *Hy aanvaar dit nie.* - *Hy het dit nie aanvaar nie.*
(hrv. Ne prihvaća to. – Nije to prihvatio.)
- *Ek belowe jou.* – *Ek het jou belowe.*
(hrv. Obećajem ti. – Obećao sam ti.)
- *Sy verstaan dit nie.* – *Sy het nie verstaan nie.*
(hrv. Ne razumije. – Nije razumjela.)

Glagoli koji završavaju na *-eer* u participu mogu imati prefiks *ge-*, ali i ne moraju. Oba oblika su točna (ibid.):

- *Die koning het sleg (ge)regeer.*
(hrv. Ovaj kralj je loše vladao.)
- *Ek et die hele dag (ge)studeer.*
(hrv. Cijelog sam dana učio.)
- *Ek het dit al probeer.*
(hrv. To sam već pokušao.)

Imperfekt je skoro potpuno nestao u afrikaansu, po čemu se razlikuje od mnogih germanskih jezika (Ponelis 1989: 51) te se uopće ne upotrebljava, uz iznimku modalnih glagola: *kan* – impf. *kon* (hrv. 'moći'); *sal* – impf. *sou* (kao niz. *zullen*), *moet* – impf. *moes* (hrv. 'morati'), *mag* – impf. *mocht* (hrv. 'smjeti'), *wil* – impf. *wou* (hrv. 'htjeti'). Uz njih, jedini preostali glagoli koji se rijetko mogu čuti u imperfektu su sljedeći: *dink*- hrv. *misliti*; *weet* – impf. *wis* (hrv. 'znati'); *wees* – impf. *was* (hrv. 'biti'); *hê* – impf. *had* (hrv. 'imati'); *dink* – impf. *dag/dog* (hrv. 'misliti') (Donaldson 1993: 222).

U korpusu možemo vidjeti da se u nizozemskom imperfekt koristi za pripovijedanje, te da je na njegovom mjestu u verziji na afrikaansu upotrijebljen perfekt, te da može izražavati i imperfektivnost (Breed i Van Olmen 2015: 240). Samim tim perfekt u afrikaansu predstavlja i semantičku razliku u odnosu na perfekt u nizozemskom (ibid.). Usporedimo li verzije bajki u cjelini, vidimo da se u nizozemskoj verziji pretežito izmjenjuju glagolska vremena perfekta i imperfekta, a u onoj na afrikaansu prezent i perfekt.

niz.	afr.
<p>„(...) <i>Ze vonden de weg niet, ze liepen de hele nacht en nog de dag daarop van de morgen tot de avond, maar ze kwamen het bos niet uit en werden zo hongerig, want ze kregen niets dan alleen bosbessen.</i>“ (hrv. Nisu našli put kući. Hodali su cijele noći te još sutradan, od jutra do večeri, ali nisu našli put iz šume. Jako su i ogladnjeli jer nisu jeli ništa osim borovnica.“)</p>	<p>„<i>Alleen in die bos het hy en Grietjie saam verdwaal</i>“ (hrv. „On [Ivica] i Marica su sami zalutali u šumi“)</p>

4.6. Sintaktički elementi i posebnosti

Kada je riječ o sintaksi afrikaansa, postoji nekoliko manjih razlika u odnosu na nizozemski jezik. Zbog ograničenog opsega rada, u nastavku ćemo izdvojiti neke od njih, za koje smo smatrali da bi čitatelju mogle biti najzanimljivije. To su dvostruka negacija, tvorba zavisnih odnosnih surečenica, poredak glagola u zavisnim rečenicama, dvočlane finitne grupe i reduplikacija.

4.6.1. Dvostruka negacija

Dvostruka negacija (niz. i afr. *dubbele ontkenning*) svojstvena je afrikaansu te se ne pojavljuje u nizozemskom jeziku, a oko njezina podrijetla postoje neslaganja među stručnjacima. Dok neki smatraju da je ona rezultat procesa pidžinizacije, kreolizacije i interferencije, drugi tvrde da vuče podrijetlo iz nizozemskih dijalekata (Den Besten 2012: 221).

Dvostruka negacija sastoji se od dva niječna elementa (niz. *ontkenningswoorden*), od kojih prvi može biti niječna čestica *nie* (najčešće) ili *geen*, ili neki od priloga *niemand*, *nooit*, *nêrens/niewers*, *niks*, *nimmer* (hrv. 'nitko', 'nikad', 'nigdje', 'ništa', arh. 'nikad') te od ponovljene čestice *nie*. Prvi dio negacije stoji odmah nakon glagola, pomoćnog glagola, imenice, zamjenice ili priložne oznake vremena, odnosno odmah nakon dijela rečenice koji se niječe, a drugi dio dolazi uvijek na samom kraju rečenice (Barnes 1991: 136). Konstrukciju dvostruke negacije objasniti ćemo na primjerima rečenica.

- *Ek mag **nie** saamgaan nie.*
(hrv. Ne smijem ići s vama.)
- *Daar was **geen** mense op straat nie.*
(hrv. Nije bilo ljudi na ulici.)
- *Daar is **niemand** tuis nie.*
(hrv. Nikoga nema kod kuće.)
- *Hy sal dit **nooit/nimmer** doen nie.*
(hrv. Nikada to neće učiniti.)
- *Ons kon hom **nêrens** vind nie.*
(hrv. Nigdje ga nismo mogli pronaći.)
- *Hy heet my **niks** gegee nie.*
(hrv. Ništa mi nije dao.)

Ovisno o tome koji dio rečenice se niječe, ona može promijeniti svoje značenje (ibid.):

- *Hy het **nie** die man verlede week betaal nie.*
(hrv. Nije tom čovjeku platio prošli tjedan [nego nekom drugom].)
- *Hy het die man **nie** verlede week betaal nie.*

(hrv. *Nije* prošli tjedan platio tom čovjeku [nego pretprošli tjedan].)

- *Hy het die man verlede week **nie** betaal nie.*
(hrv. Nije platio tom čovjeku prošli tjedan. – zanijukan je smisao cijele rečenice, nijedan dio nije posebno naglašen.)

Ipak, kada je riječ o jednostavnim rečenicama, Barnes navodi da se mogu pronaći i primjeri s jednostrukom negacijom, odnosno samo s *nie*. Jednostruka negacija dopuštena je u situacijama kada je rečenica jednostavna i u prezentu (afr. *'n onderwerp + 'n werkwoord in die teenwoordige tyd*) (Barnes 1991: 135):

- *Jan kom **nie**.*
(hrv. Jan ne dolazi.)
- *Hy verstaan dit **nie**.*
(hrv. [On] ne razumije.)
- *Ek ken hom **nie**.*
(hrv. Ne poznajem ga.)

Dvostruka negacija je obavezna kada na mjestu predikata stoji dijeljivi glagol (afr. *skeldbaar saamgestelde werkwoord*) (ibid.):

- *Ek kom **nie** saam **nie**.* (glagol *saamkom*, hrv. 'ići zajedno')
(hrv. Ne idem s vama.)
- *Hy wens my **nie** geluk **nie**.* (glagol *gelukwens*, hrv. 'poželjeti sreću')
(hrv. Ne želi mi [on] sreću.)

Kada je riječ o zavisno složenim rečenicama, mogu se pojaviti čak četiri niječne čestice, u slučaju da se sadržaj obiju surečenica niječe (Barnes 1991: 137). Pogledajmo sljedeći primjer:

- *As dit koud word, moet jy my baadjie bring.*
(hrv. Ako zahladi, moraš mi donijeti jaknu.)

Želimo li zanijekati obje surečenice, dobivamo:

- *As dit **nie** koud word nie, moet jy **nie** my baadjie bring nie.*
(hrv. Ako ne zahladi, ne moraš mi donijeti jaknu.)
- *Ek gaan saam, omdat ik me gesond voel. – Ek gaan **nie** saam nie, omdat ek **nie** gesond voel nie.*
(hrv. Ne idem s vama, jer se ne osjećam dobro.)

Osvrnimo se i na korpus:

afr.
„Die koningin gee elke dag vir Sneeuwitjie allerhande takies om te doen, sodat niemand haar kan sien <u>nie</u> .“
(hrv. „Kraljica je svakoga dana Snjeguljici davala brojne zadatke, kako je nitko ne bi mogao vidjeti.“)

„*Sy vermom haarself in 'n pragtige meisie sodat Sneeuwitjie haar **nie** kan herken nie.*“
(hrv. „Prerušila se u lijepu djevojku tako da je Snjeguljica ne može prepoznati.“)

„*Maar nou Rooikappie, jy mag **nie** van die paadjie af gaan nie!*“
(hrv. „No Crvenkapice, ne smiješ skretati s puta!“)

Prema belgijskom lingvistu Pauwelsu, dvostruka negacija u afrikansu zapravo potječe iz dijalektalnog nizozemskog, točnije iz dijalekta s područja grada Aarschota u današnjoj Belgiji (Den Besten 2012: 237). Lingvisti južnoafričke filološke škole navode kako se primjeri dvostruke negacije osim nizozemskom mogu pronaći i u dijalektima i starijim varijantama njemačkog i frizijskog (ibid.).

4.6.2. Odnosne surečenice

Odnosne surečenice (niz. *relatieve* ili *betrekkelijke bijzinnen*) uvedene su odnosnom riječju (niz. *ingeleid door een relativum*), čiju funkciju može predstavljati odnosna zamjenica (niz. *zelfstandig betrekkelijk voornaamwoord*), imenska sintagma kojoj je pridodana odnosna zamjenica (niz. *een naamwoordelijke constituent met een bijvoeglijk betrekkelijk voornaamwoord als deel*), prijedložna sintagma koja sadrži bilo odnosnu zamjenicu bilo imensku sintagmu u kojoj je sadržana odnosna zamjenica (niz. *een voorzetselconstituent bestaande uit een voorzetsel en een van de genoemde elementen*), zamjenski prilog (niz. *een voornaamwoordelijk bijwoord*) ili odnosni prilog (niz. *een betrekkelijk bijwoord*, E-ANS). Ovdje ćemo za svaku od navedenih mogućnosti navesti vlastite primjere po uzoru na primjere iz nizozemske gramatike, uz hrvatski prijevod. Zavisne surečenice bit će obilježene kurzivom:

- a) Het boek, *dat ik vorige week heb gelezen*, was spannend. – relativum: *zelfstandig betrekkelijk voornaamwoord*
(Knjiga, koju sam pročitao prošli tjedan, bila je uzbudljiva.)
- b) De man *die is aangekomen* is heel beleefd. – relativum: *zelfstandig betrekkelijk voornaamwoord*
(Čovjek, koji je stigao, je jako pristojan.)
- c) Het Sint-Lievenscollege, *welke school in het Gentse zeer bekend is*, telt steeds meer leerlingen. – relativum: *een naamwoordelijke constituent met een bijvoeglijk betrekkelijk voornaamwoord als deel*
(Sint-Lievenscollege, vrlo poznata škola u Gentu, broji sve više i više učenika.)
- d) Het Sint-Jan-Berchmanscollege, *op welke school ik 12 jaar gezeten heb*, was vroeger een afdeling van het Sint-Lievenscollege. – relativum: *een voorzetselconstituent bestaande uit een voorzetsel en een van de genoemde elementen*

(Sint-Jan-Berchmanscollege, *škola koju sam pohađao 12 godina*, je ranije bila dio škole Sint-Lievencollege.)

- e) De school, *waarover ik spreek*, bestaat niet meer. – relativum: *een voornaamwoordelijk bijwoord*
(Škola o kojoj govorim više ne postoji.)
- f) De stad *waar ik woon* is niet erg interessant. – relativum: *een betrekkelijk bijwoord*
(Grad u kojem živim nije jako zanimljiv.)

U našoj usporedbi sintakse nizozemskog i afrikaansa koncentrirat ćemo se na odnosne rečenice u primjeru pod a) i b), odnosno na one uvedene odnosnim zamjenicama *die*, ako je riječ o imenici *de* člana kao antecedentu, i *dat*, ako je antecedent imenica *het* člana.

- **de** man, **die** je hebt gezien.... (Čovjek kojeg si vidio...)
- **de** mannen, **die** je hebt gezien.... (Ljudi koje si vidio...)
- **het** boek, **dat** je hebt gelezen.... (Knjiga koju si čitao...)
- **de** boeken, **die** je hebt gelezen... (Knjige koje si čitao...)

Osvrnemo li se na poglavlje o gramatičkom članu, vidimo da je afrikaans zadržao samo jedan oblik određenog člana te da ga označava determinatorom *die*, koji je u nizozemskom jeziku odnosna i pokazna zamjenica. Na taj način niz. *de man* u afrikaansu postaje *die man*, a niz. *het boek* zamijenjen je u afrikaansu s *die boek*. Shodno tome, i odnosna zamjenica će u afrikaansu imati samo jedan oblik:

- **die** man *wat hy gesien het...* (sg.)
- **die** mans *wat hy gesien het...* (pl.)
- **die** boek *wat hy gelees het...* (sg.)
- **die** boeke *wat hy gelees het...* (pl.)

(prema Den Besten 2012: 35 i Den Besten *i sur.* 1996: 12)

Iz navedenih primjera vidimo da je funkciju nizozemskih odnosnih zamjenica *die* i *dat* u afrikaansu jedinstveno preuzeo *wat*, što svjedoči o tendenciji pojednostavljivanja koja se javlja u gramatici afrikaansa.

U slučajevima u kojima funkciju odnosne riječi nosi zamjenski prilog (niz. *voornaamwoordelijk bijwoord*), a koji se tvori slaganjem zamjenice *wat* s nekom prepozicijom, uporaba je jednaka i u nizozemskom i u afrikaansu. U kombinaciji s prepozicijom, zamjenica *wat* prelazi u oblik *waar*:

- het probleem **waarover** je praat... (niz. *praten over* – 'razgovarati o')
- die probleem **waarvan** jy praat... (afr. *praten van* – 'razgovarati o')

(prema Den Besten 2012: 35)

Kada govorimo o uporabi zamjenskih priloga u nizozemskom jeziku, treba naglasiti da se oni ne moraju uvijek nalaziti u sastavljenom obliku, već zamjenica i prepozicija mogu biti i

rastavljene. U nizozemskoj se gramatici navodi sljedeće: „*De delen van een voornaamwoordelijk bijwoord kunnen in veel gevallen door andere elementen in de zin van elkaar gescheiden worden. Deze splitsing brengt gewoonlijk geen betekenisverschil met zich mee, maar kan als eens stilistische variant beschouwd worden. Gesplitste voornaamwoordelijke bijwoorden komen vooral in de gesproken taal veelvuldig voor, ongesplitste vooral in meer schriftelijk taalgebruik. Voorts kunnen bij de keuze voor de ene of de andere vorm geografische verschillen in voorkeur optreden; in België is het gebruik van ongesplitste vormen gewoner dan in Nederland.*“ (hrv. „Dijelovi zamjenskog priloga u mnogo slučajeva mogu biti razdvojeni drugim rečeničnim sastavnicama. Njihovo rastavljanje obično ne predstavlja promjenu u značenju, već se može smatrati stilističkom varijantom. Rastavljeni zamjenski prilozima javljaju se naročito u govornom jeziku, a sastavljeni u pisanom. Također, geografske razlike igraju ulogu u davanju prednosti jednom obliku nad drugim: uporaba sastavljenih oblika češća je u Belgiji nego u Nizozemskoj.“, prema E-ANS). Primjenu možemo vidjeti u sljedećim primjerima:

- Dat is iets **waaraan** ik niet durf te denken. – sastavljeni zamjenski prilog (niz. *het ongesplitste voornaamwoordelijke bijwoord 'waaraan'*)
- Dat is iets **waar** ik niet **aan** durf te denken. – rastavljeni zamjenski prilog (niz. *het gesplitste voornaamwoordelijke bijwoord 'waar aan'*)
(hrv. To je nešto na što se ne usuđujem misliti.)

(prema E-ANS)

Postoje određeni slučajevi u kojima nema mogućnosti odabira uporabe sastavljenog ili rastavljenog oblika, no ovdje se takvim slučajevima nećemo baviti, već ćemo se koncentrirati samo na općenitu uporabu zamjenskih priloga u nizozemskom i u afrikaansu.

Pogledamo li primjere rečenica u afrikaansu, vidimo da je i ovdje moguće koristiti i sastavljene i rastavljene oblike zamjenskih priloga. Međutim, u slučajevima kada se koriste rastavljeni oblici, zamjenica *wat* ne mijenja oblik kao u nizozemskom, već ostaje nepromijenjena (Den Besten 2012: 35):

niz.	afr.
het boek waar je over spreekt...	die boek wat jy van praat...
het boek waarover je spreekt...	die boek waarvan jy praat...
hrv. problem o kojem govoriš...	

tablica 9- pregled sastavljenih i rastavljenih oblika zamjenskih priloga u nizozemskom i u afrikaansu

Treba naglasiti da se u standardnom nizozemskom zamjenski prilozima mogu koristiti samo u odnosnim rečenicama u kojima antecedent nije živo biće. U ostalima se u funkciji

odnosne riječi upotrebljava upitna i odnosna zamjenica *wie* (niz. tko). Uporaba zamjenskih priloga se u takvim slučajevima smatra negramatčkom, iako se ponekad može susresti u govornom jeziku. Standardni afrikaans, naprotiv, u slučajevima kada antecedent upućuje na nešto neživo, dopušta i uporabu zamjenskih priloga, i zamjenice *wie* s prepozicijom:

niz.	afr.
de jongen, <i>met wie je hebt gesproken...</i>	die seun <i>met wie jy gesels het...</i>
*de jongen, <i>waarmee je hebt gesproken...</i>	die seun <i>waarmee jy gesels het...</i>
*de jongen, <i>waar je mee hebt gesproken...</i>	die seun <i>wat jy mee gesels het...</i>
hrv. dječak s kojim si razgovarao...	

tablica 10- pregled uporabe sastavljenih i rastavljenih oblika zamjenskih priloga u nizozemskom i u afrikaansu s obzirom na antecedent

Iz ovih primjera vidimo da se tendencije k jezičnom pojednostavljivanju u afrikaansu polako javljaju i u nizozemskom, iako ne u standardnom jeziku. Međutim, s obzirom da se već mogu čuti u govornom jeziku, moguće je da će nakon izvjesnog vremena, možda, ući i u standard i predstavljati gramatičku normu.

Afrikaans posjeduje još jednu specifičnost kada je riječ o odnosnim rečenicama. Naime, odnosne rečenice koje bismo u hrvatskom jeziku uvodili odnosnom zamjenicom „čiji“, u nizozemskom uvodimo odnosnom zamjenicom *wiens* ili *wier* (*wiens* ako je antecedent osoba muškog spola, a *wier* ako je ženskog spola ili ako je riječ o više osoba). Kada govorimo o uporabi ovih odnosnih zamjenica, treba napomenuti da predstavljaju formalan jezik, te da se u neformalnoj uporabi također može čuti i *van wie* na mjestu *wiens*, odnosno *wier* (doslovan hrv. prijevod: 'od kojeg', 'od koje')²⁶. Tada je još potrebno dodati određeni član ispred imenice koju posjeduje antecedent.

standard	neformalna uporaba
sg. De man <i>wiens</i> auto werd gestolen... (hrv. Čovjek čiji je automobil bio ukraden...)	De man <i>van wie de</i> auto werd gestolen...
sg. De vrouw <i>wier</i> auto werd gestolen... (hrv. Žena čiji je automobil bio ukraden...)	De vrouw <i>van wie het</i> boek werd gepubliceerd... (hrv. Žena čija je knjiga bila objavljena...)
pl. De vrouwen <i>wier</i> auto's werd gestolen... (hrv. Žene čiji su automobili bili ukradeni...)	De vrouwen <i>van wie de</i> auto werd gestolen...

²⁶ Taaladvies.net, web stranica posvećena jezičnim pitanjima i nedoumicama.

tablica 11- prikaz uporabe odnosnih zamjenica *wiens* i *wier* (hrv. čiji)

Afrikaans na mjestu navedenih odnosnih zamjenica ne koristi jedinstvenu odnosnu zamjenicu, već spomenutu upitnu i odnosnu zamjenicu *wie* te nakon nje posvojnu zamjenicu. To je slučaj u standardnom afrikaansu u rečenicama u kojima je antecedent živo biće. No, u literaturi se može naići i na uporabu upitne i odnosne zamjenice *wat* (u literaturi ponekad nazivan i *dopunjivačem* ili *rečeničnim uvodačem*, eng. complementizer, prema Stojanov 2004: 103) i posvojne zamjenice u funkciji 'čiji', kada je antecedent nešto neživo. Ipak, Den Besten navodi da je ipak riječ o razgovornom jeziku (Den Besten 2012: 38). Primjer uporabe možemo vidjeti u sljedećim rečenicama na afrikaansu:

- die man **wie** se *dogter lank is...* – standardni afrikaans, antecedent živo biće (*die man*) (hrv. čovjek **čija** je kći visoka...)
- *die tafel **wat** se *poot stukkend is...* – razgovorni jezik, neživi antecedent (*die tafel*) (hrv. stol **čija** je noga pukla...); prema nizozemskoj gramatičkoj normi treba reći: 'die tafel **waarvan** die poot stukkend is...' (ibid.).

Primjer iz korpusa:

niz.	afr.
<p>"En waar ga je zo vroeg naar toe, Roodkapje?" (hrv. „A kamo ideš tako rano, Crvenkapice?“)</p>	<p>"Waarnatoe gaan jy, Rooikappie?" (hrv. „Kamo ideš, Crvenkapice?“)</p> <p>„Die aand besluit die koningin dat sy weer vir die spieël sal vra. Waarop die spieël antwoord (...)“ (hrv. „Te je večeri kraljica odlučila ponovno postaviti pitanje ogledalu. Na što je ono odgovorilo (...)“)</p>

4.6.3. Poredak glagola u zavisnoj rečenici

Usporedimo li na kojem se mjestu u zavisnoj rečenici nalazi glagol u nizozemskom, a na kojem u afrikaansu, možemo vidjeti neke sličnosti, ali i razlike. U oba se jezika glagol u zavisnoj rečenici mora naći na kraju rečenice (Ponelis 1989: 55). Ovdje bismo voljeli ukazati na zavisne rečenice koje sadrže glagol u perfektu (niz. *het perfectum* ili *voltooid tegenwoordtige tijd*) te na glavne rečenice u kojima je sadržana kombinacija modalnog glagola i infinitiva.

4.6.3.1. Dvočlane finitne grupe s participom nositeljem radnje (niz. Tweeledige eindgroepen met een deelwoord als *zelfstandig werkwoord*²⁷)

U nizozemskom je *zelfstandig werkwoord*, *het belangrijkste werkwoord in een zin en geeft altijd een handeling (actie) aan* „nositelj radnje, najvažniji glagol u rečenici, označava koja se radnja vrši u rečenici“ (hrv.).

Govoreći o poretku riječi u slučaju složenog glagolskog vremena kao što je *perfectum*, treba napomenuti da u nizozemskom jezikoslovlju postoje pojmovi pod nazivom *de groene en de rode volgorde* (hrv. „zeleni i crveni poredak“). Navedeni se pojmovi odnose na poredak pomoćnog glagola imati ili biti (niz. *hulpwerkwoord hebben of zijn*) i svršenog participa (niz. *voltooid deelwoord*) koji zajedno tvore perfect, tj. *het perfectum*. Objasniti ćemo ih na sljedećem primjeru:

- a) Ik weet niet hoe laat ze **vertrokken** is. – *rode volgorde*: 1. voltooid deelwoord + 2. hulpwerkwoord

(*crveni poredak*: 1. svršeni particip + 2. pomoćni glagol)

- b) Ik weet niet hoe laat ze is **vertrokken**. – *groene volgorde*: 1. hulpwerkwoord + 2. voltooid deelwoord

(*zeleni poredak*: 1. pomoćni glagol + 2. svršeni particip)

Oznake boja potječu sa starijih karata dijalekata, a crvena i zelena boja su potpuno proizvoljno odabrane. Na tim je kartama crvenom bojom bilo označeno područje na kojem se upotrebljava poredak iz primjera pod a), a zelenom bojom područje poretka iz primjera pod b).²⁸ Tako je „crveni poredak“ bio na karti češće zastupljen na zapadu Nizozemske, a „zeleni“ na istoku²⁹. Bez obzira na promjenu poretka glagolskih elemenata, obje rečenice imaju isto značenje (hrv. Ne znam u koliko je sati otišla.). Pomoćni glagol i particip tvore dvočlanu glagolsku finitnu grupu (niz. *tweeledige werkwoordelijke eindgroep*) te se u principu ne mogu rastaviti: *Als aan het eind van een bijzin of een hoofdzin twee of meer werkwoordsvormen samen voorkomen, spreekt men van een werkwoordelijke eindgroep. Zo'n twee- of meerledige eindgroep vormt in principe een ondoordringbaar geheel, dat wil zeggen dat er afgezien van enkele uitzonderingen die werkwoordsvormen geen niet-werkwoordelijke elementen kunnen staan.* (hrv. „Ako se na kraju glavne ili zavisne rečenice dva ili više glagolskih oblika javljaju zajedno, riječ je o glagolskoj finitnoj grupi. Takva dvo- ili višečlana finitna grupa u principu

²⁷ Taal oefenen, web stranica posvećena nizozemskoj gramatici (<https://www.taal-oefenen.nl/content>), pod: Zelfstandige werkwoorden, <https://www.taal oefenen.nl/instruction/taal/woordsoorten/werkwoorden/zelfstandige-werkwoorden>).

²⁸ Onze taal, online časopis posvećen jezičnim savjetima; Werkwoordsvolgorde.

²⁹ *ibid.*

čini neraskidivu cjelinu, što znači da, osim nekolicine iznimaka, između glagola ne mogu stajati neglagolski elementi.“)³⁰.

Oba su poretka gramatički točna u standardnom nizozemskom. Iako se ponekad favorizira verzija u kojoj je prvi element pomoćni glagol, a drugi svršeni particip („crveni poredak“), obje su mogućnosti ispravne i u uporabi: niz. *Beide volgordes zijn juist. Het is een misverstand dat de achterplaatsing van het deelwoord (de rode volgorde: is **vertrokken**) beter zou zijn. Beide volgordes zijn in het Nederlands van oudsher mogelijk. Wel komt de rode volgorde in geschreven tekst vaker dan de groene volgorde.* (hrv. „Oba su poretka točna; nije točno da bi bilo bolje staviti svršeni particip iza pomoćnog glagola (*crveni poredak* – is **vertrokken**). Obje je verzije već dugo moguće koristiti u nizozemskom. Ipak, *crveni* se *poredak* u pisanom jeziku pojavljuje češće od *zelenog*.)³¹

U korpusu možemo pronaći primjere obaju poredaka:

niz.
<p>„Nu was het al de derde morgen sinds ze hun vaders huis <u>hadden</u> verlaten.“ (hrv. „Prošla su već tri dana otkako su otišli od kuće.“) (Ivica i Marica)</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1. pomoćni glagol; 2. particip
<p>„Toen ze lang gezet <u>hadden</u>, vielen hun ogen dicht, en ze sliepen vast.“ (hrv. Kako su dugo sjedili, oči su im se sklapale i čvrsto su zaspali.“) (Ivica i Marica)</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1. particip; 2. pomoćni glagol

4.6.3.2. Dvočlane finitne grupe s infinitivom nositeljem radnje (niz. Tweeledige eindgroepen met een infinitief als zelfstandig werkwoord)

Na *Taaladvies*, web stranici posvećenj pitanjima i nedoumicama nizozemskog jezikoslovlja, možemo pročitati sljedeće: „*Bij eindgroepen met een infinitief als zelfstandig werkwoord dient nog een onderscheid gemaakt te worden tussen een infinitief zonder te en een infinitief met te.*“ (hrv. „U finitnih grupa s infinitivom nositeljem radnje potrebno je još napraviti razliku između infinitiva bez *te* i infinitiva s *te*.“)³². Takozvani infinitiv bez *te* pojavljuje se u slučajevima kada je infinitivu pridružen jedan od modalnih glagola, koji ne zahtijevaju uporabu čestice *te*. Međutim, kada je infinitivu pridružen neki drugi pomoćni glagol (niz. *hulpwerkwoord van modaliteit*), kao što je na primjer *proberen*, *beginnen*, *hoeven*, *blijken*, *lijken*³³ i slično, gramatika standardnog jezika traži uporabu čestice *te*. Pogledajmo sada primjere rečenica s kombinacijom modalnog glagola i infinitiva (infinitiv bez *te*):

³⁰ Taaladvies.net. Werkwoordvolgorde in werkwoordgroepen: groepen van twee werkwoorden (algemeen).

³¹ Onze taal, Werkwoordsvolgorde.

³² ibid.

³³ hrv. *pokušati*, *započeti*, *trebati*, *izići na vidjelo*, *činiti se*.

- *Ik weet niet of ik **kan komen**.*
(hrv. Ne znam mogu li doći.)
- *De directie besloot dat hij **mocht blijven**.*
(hrv. Uprava je odlučila da [on] smije ostati.)
(1. modalni glagol + 2. infinitiv)

Primjer možemo ponaci i u korpusu:

niz.
<p>„Nu zullen de dwergen je niet meer kunnen bijbrengen.” (hrv. „Sada te patuljci više neće moći spasiti.“ - 1. modalni glagol + 2. finitni glagol -</p>

U slučajevima u kojima je infinitivu (bez *te*) nositelju radnje pridružen modalni glagol, uobičajeni je poredak takav da infinitiv stoji na kraju rečenice (niz. *De gewone volgorde in eindgroepen met een infinitief zonder te als zelfstandig werkwoord is die waarbij de infinitief achteraan staat.*), kao što možemo vidjeti u prethodnim primjerima.³⁴

Obrnuti je redoslijed (1. infinitiv + 2. modalni glagol) u većini slučajeva također moguć, naročito u kombinacijama s modalnim glagolima *kunnen*, *moeten*, *mogen* ili *zullen* kao pomoćnih glagola: *De omgekeerde volgorde is meestal ook mogelijk, vooral bij de combinaties met kunnen, moeten, mogen, willen of zullen als hulpwerkwoord.*³⁵ No, slijedi napomena da je ipak riječ o rjeđoj uporabi, osim u sjeveroistočnoj Nizozemskoj, gdje je ona svakodnevna (niz. *Deze volgorde is wel altijd minder gewoon, behalve in het noordoostelijke deel van Nederland, waar hij algemen gebruikt wordt.*)³⁶ Uz to, na fakultetskoj smo nastavi uvijek koristili i kao točan navodili poredak u kojem modalni glagol stoji ispred infinitiva, odnosno u kojem infinitiv stoji na kraju rečenice (dakle, poredak obrnut od onog u njemačkom jeziku).

- *Ik geloof niet dat hij dat nog **veranderen kan**.*
(hrv. Ne vjerujem da [on] to još može promijeniti.)
- *Ik weet niet of ik **komen kan**.*
(hrv. Ne znam mogu li doći.)
- *De directie besloot dat hij **blijven mocht**.*
(hrv. Uprava je odlučila da [on] smije ostati.)

(1. modalni glagol *kunnen*, *moeten*, *mogen*, *zullen* + 2. infinitiv)

U slučajevima kada govorimo o infinitivu s *te*, on najčešće može stajati samo na kraju rečenice, bez alternative: niz. *Is het zelfstandig werkwoord een infinitief met te, dan kan die in*

³⁴ Onze taal, Werkwoordsvolgorde.

³⁵ ibid.

³⁶ Onze taal, Werkwoordsvolgorde.

de meeste gevallen alleen maar aan het eind van de werkwoordgroep staan. (hrv. „Ako je nositelj radnje infinitiv s *te*, on može u većini slučajeva stajati samo na kraju glagolske grupe.“).³⁷

- *Hij zou me **proberen** te bellen.*
(hrv. Pokušao bi me nazvati.)
- *Jos zei dat hij het **begon** te begrijpen.*
(hrv. Jos je rekao da [on] to počinje razumjeti.)
- *Het is niet duidelijk of ze voor de rechter **dienen** te verschijnen.*
(hrv. Nije jasno moraju li se [oni] pojaviti na sudu.)
- *Je **hoeft** dat niet te weten.*
(hrv. Ne trebaš to znati.)
- *Hij **blijkt** heel hard te werken.*
(hrv. Čini se da se [on] puno radi.)

(1. pomoćni glagol (niz. *hulpwerkwoord van modaliteit*) + čestica *te* + 2. infinitiv)

4.6.3.3. Poredak glagola u zavisnoj rečenici u afrikaansu

Uzmemo li u obzir opću tendenciju k pojednostavljivanju gramatike i sintakse, možemo očekivati da u afrikaansu neće postojati više mogućnosti izbora poretka riječi u rečenici, kao što je to slučaj u nizozemskom, već da će prevladati jedna od tih mogućnosti i nametnuti se kao gramatička norma.

U primjerima iz korpusa možemo vidjeti da je prevladao takozvani *crveni poredak* (niz. rode volgorde), odnosno onaj u kojem na samom kraju rečenice stoji infinitiv ili particip (Den Besten 2012: 42), što predstavlja odstupanje od standardnog nizozemskog (Raidt 1989: 108). U tom smislu možemo reći da afrikaans ima stroži rečenični poredak od nizozemskog, jer ne dopušta varijacije u poretku glagola (Pheiffer 1989: 46):

- *Die boeke wat hy **gelees** het...*
(hrv. Knjige koje je pročitao...)
- *Die man wat hy **gesien** het...*
(hrv. Čovjek kojeg je vidio...)
- *Die probleem waarvan jy **gepraat** het...*
(hrv. Problem o kojem si govorio...)
- *Die vrou met wie jy **gesels** het...*
(hrv. Gospođa s kojom si razgovarao...)
- *Die mense met wie ons **gepraat** het...*
(hrv. Ljudi s kojima smo razgovarali...)

³⁷ Onze taal, Werkwoordsvolgorde.

(1. particip + 2. pomoćni glagol 'imati', afr. *het*)

Primjer uporabe iz korpusa:

afr.
„ ‘n Paar jaar later <i>het</i> die vrou toe ‘n pragtige dogtertjie gekry, wat lyk nes soos sy <i>gewens het</i> (...)“
(hrv. “Nekoliko godina kasnije, žena je dobila prekrasnu kćer, baš kakvu je i željela (...)“ (Snjeguljica)
- 1. particip + 2. pomoćni glagol 'imati' -

U posljednjem primjeru možemo vidjeti uporabu pomoćnog glagola pokušati (afr. *probeer*, niz. *proberen*):

- *Die argument waarmee ons vir hom probeer oortuig het...*
(hrv. Argument kojim smo ga [mi] pokušali uvjeriti...)

Za razliku od nizozemskog, u kojem *proberen* u kombinaciji s infinitivom traži uporabu čestice *te*, u afrikaansu to nije slučaj, što je, po našem mišljenju, još jedan od dokaza pojednostavljanja u složenijih nizozemskih gramatičkih pravila u standardnom afrikaansu. Ista bi rečenica u skladu s nizozemskom gramatičkom normom glasila ovako:

- *Het argument, waarmee we hem hebben geprobeerd te overtuigen...* – (1. pomoćni glagol *imati* + 2. svršeni particip *geprobeerd* + čestica *te* + 3. infinitiv *overtuigen*)

4.6.4. Reduplikacija u afrikaansu

Reduplikacija je u afrikaansu jedan od vrlo produktivnih načina stvaranja novih riječi te je poprilično uobičajena u svakodnevnom, govornom jeziku (Den Besten i sur. 2012: 195). Den Besten se također bavi reduplikacijom u svojim radovima objavljenima u zborniku *The Roots of Afrikaans* te vrlo detaljno analizira razne slučajeve reduplikacije, kao i varijacije u značenju. Oslanjajući se na njegov članak (ibid.), ovdje ćemo napraviti izbor najčešćih i najzanimljivijih slučajeva ovog jezičnog fenomena. Reduplikacija je svojstvena afrikaansu te je ne nalazimo u nizozemskom. Što se tiče njezine semantičke analize, Botha navodi kako je riječ o vrlo kompleksnom jezičnom fenomenu koji može pokriti mnoga različita značenja. (Botha 1988: 91). Neka od njih su: radnja koja traje duže vrijeme, radnja koja se ponavlja u određenom vremenskom periodu, istovremenost, intenzitet, naglašavanje značenja, ograničen broj nečeg, vrsta raspodjele, nizanje, iterativnost, grupiranje i mnoga druga (Botha 1988: 93-94).

a) Glagoli.

S jedne strane, reduplikacija glagola koji označava vremenski neomeđenu radnju ili događaj mijenja njegovo izvorno značenje. Upućuje na radnju koja traje neko duže vrijeme, koja se nastavlja neko duže vrijeme. S druge strane, kada se glagoli koji označavaju vremenski omeđenu radnju redupliciraju, to upućuje da je riječ o radnji koja se ponavlja, koja je iterativna. To možemo vidjeti na nekoliko primjera:

- *Die donder rammel-rammel in die verte.*
(hrv. Grmljavina *tutnji-tutnji* u daljini. – vremenski neomeđena radnja redupliciranjem postaje dugotrajna, kontinuirana.)
- *Hy skop-skop teen die deur.*
(hrv. [On] *udara-udara* o vrata. – *Udara vrata nekoliko puta.* – vremenski omeđena radnja redupliciranjem postaje iterativna, ponavljajuća.)
- *Sy doen die werk rus-rus.*
(hrv. [Ona] obavlja posao *odmara se-odmara se.* – *Obavlja posao uz česte stanke kao bi se odmorila.* – ponavljajuća radnja u nekom vremenskom periodu, ovdje u periodu obavljanja rada)

Također, udvostručen glagol može upućivati na radnju koja se odvija istovremeno kao i radnja izrečena glavnim glagolom.

- *Die tuinier sny sing-sing die grasperk.*
(hrv. Vrtlar *kosi pjeva-pjeva* travnjak. – *Vrtlar pjevajući kosi* travnjak.)

Međutim, reduplikaciju nije moguće izvršiti u svim slučajevima- ograničena je na određene glagole ovisno o njihovom značenju. Naime, kada je riječ o nekoj punktualnoj radnji, koja se, bez intervencije neke druge radnje, ne može izvršiti više od jedanput u relativno kratkom vremenskom periodu, reduplikacija se ne pojavljuje. U tim se slučajevima obično govori o radnjama koje su završene ili konačne.

- **Oom Sarel huur-huur hierdie stuk grond.*
(hrv. Ujak Sarel *iznajmljuje-iznajmljuje* ovaj komad zemlje. – punktualna radnja, reduplikacija se u tom slučaju ne može izvršiti.)

U tom smislu možemo govoriti o povezanosti reduplikacije s glagolskim vidom (*aspectual character of individual verbs, Aktionsart*, prema Den Besten i sur. 2012: 197). Ipak, Den Besten tvrdi da postoje još neki elementi koji utječu na (ne)mogućnosti reduplikacije, kao što su, na primjer, semantički i pragmatički elementi. Na primjer, glagol *soek* (hrv. tražiti) može se reduplicirati u slučajevima kada se odnosi na više pojedinaca (subjek u množini), koji radnju izvršavaju u različitom vremenu, i s različitim stupnjevima intenziteta (Botha 1988: 51), kao u sljedećem primjeru:

- *Hulle soek-soek al die hele oggend na mekaar.*
- (hrv. [Oni] *traže-traže* već čitavo jutro jedan drugog. – Već čitavo jutro traže jedan drugog. – subjekt u množini, različita vremena radnje, različit intenzitet.)
- *Hulle bou-bou die huis vir ewig lyk dit.*
(hrv. [Oni] *grade-grade* kuću vječno, čini se. – Čini se kao da vječno grade kuću.)

Govoreći o modalnim glagolima, naročito o glagolu *wil* (hrv. htjeti) koji je jedini podložan redupliciranju, on udvostručen mijenja značenje u 'koji je na rubu, kojem će se upravo nešto dogoditi, samo što nije':

- *Die vaas wil-wil omval.*
(hrv. Vaza se *hoće-hoće* prevrnuti. – Vaza će se upravo prevrnuti. Vaza samo što se nije prevrnula.)

Redupliciranje u smislu pojačavanja izvornog značenja afr. *wil* (jako htjeti, jako željeti) nije moguće.

- **Ek wil-wil 'n nuwe rok.*
(hrv. Hoću-hoću novu haljinu. - *Jako želim novu haljinu. *Doista želim novu haljinu.)

b) Prilozi.

Reduplikacija priloga obično služi intenziviranju značenja, njegovom isticanju.

- *Plant die boompie hier-hier.*
(hrv. Posadi drvce ovdje-ovdje. – Posadi drvce *upravo ovdje*.)
- *Sy het amper-amper haar been gebreek.*
(hrv. Ona je skoro-skoro slomila [svoju] nogu. – Bila je *jako blizu tome da* slomi nogu.)

Međutim, može se upotrebljavati i u još jednom slučaju za priloge *nou* (hrv. sada) i *kort* (hrv. kratko, za kratko vrijeme). Udvostručen afr. *nou* znači 'baš u ovom trenutku' ili 'prije (samo) nekoliko trenutaka, maloprije, prije kratkog vremena', dok udvostručen afr. *kort* zapravo znači 'često, s učestalim ponavljanjima', u što se možemo uvjeriti sljedećim primjerima:

- *Hulle kuier kort-kort hier.*
(hrv. [Oni] kratko-kratko posjećuju ovo mjesto. – Oni *često (s kratkim intervalima između posjeta)* posjećuju ovo mjesto.)
- *Maar jy het nou-nou iets anders gesê.*
(hrv. Ali ti si *sada-sada* rekao nešto drugo. – Ali prije par trenutaka/maloprije si rekao nešto drugo.)

c) Pridjevi.

Kada je riječ o pridjevima, mogu se reduplicirati samo pridjevi u atributivnoj funkciji, dok oni koji su dio imenskog predikata to ne mogu. Pridruženi imenici u jednini, udvostručeni pridjevi služe intenziviranju značenja.

- *Dit is ou-ou storie.*
(hrv. Ovo je stara-stara priča. – Ovo je jako stara priča.)
- *Dit is 'n swart-swart dag in ons geskiedenis.*
(hrv. Ovo je jedan crn-crn dan u našoj povijesti. – Ovo je jedan od najcrnijih dana naše povijesti.)
- *Hulle eet dik-dik snye brood.*
(hrv. Oni su jeli debele-debele kriške kruha. – Jeli su jako debele kriške kruha.)

Reduplikacija pridjeva u komparativu nije nemoguća, ali je neobična zbog semantičkih razloga (Den Besten 2012: 199). U superlativu je moguća, te također služi intenziviranju značenja.

- *sagter-sagter tou*
(hrv. 'mekše-mekše uže' – 'prilično meko uže')
- *die mooiste-mooiste maand*
(hrv. 'najljepši-najljepši mjesec' – 'najljepši od svih mjeseci')

d) Imenice.

Reduplikacija imenica označava intenziviranje osobina pridodanih toj imenici i njezinom leksičkom značenju (ibid.).

- *Soos die opa praat, so praat die kind-kind ook.*
(hrv. Kako djed govori, tako govori i dijete-dijete. – Kako djed govori, tako govori i najdobrodušnije dijete.)

Imenice u množini također mogu biti reduplicirane. Tada označavaju nizove, grupacije udvostručene imenice:

- *Hy hardloop dat daar wolke-wolke agter hom staan.*
(hrv. Trčao je tako da su oblaci-oblaci stajali iza njega. – Trčao je toliko (brzo) da su oblaci dima stajali iza njega.)
- *Klompies-klompies mense sit in die son.*
(Grupice-grupice ljudi sjede na suncu. – Ljudi sjede na suncu raspoređeni u nekoliko manjih grupa.)
- *Die kinders drink bottels-bottels limonade.*
(hrv. Djeca piju boce-boce limunade. – Djeca piju boce i boce/skupine boca limunade.)

e) Brojevi.

Udvostručeni brojevi ukazuju na veću cjelinu, na nakupljanje ili određenu koncentraciju ili količinu nečega. Reduplikacije brojeva su vrlo česte.

- *Hy gooi twee-twee klippe weg.*
(hrv. Baca [on] dva-dva kamena. – Baca parove kamenja.)
- *Sy dra tien-tien boeke die trap op.*
(hrv. Ona nosi deset-deset knjiga uz stepenice. – Nosi knjige uz stepenice u grupama po deset.)
- *Die kinders is sewe-sewe huis toe gestuur.*
(hrv. Djeca su *sedam-sedam poslana kući. – Djeca su poslana kući u grupama po sedmero.)

f) Reduplikacije u priložnim oznakama.

Reduplikacije su također vrlo česte i uobičajene u rečeničnoj funkciji priložnih oznaka. Prenose ista značenja koja smo dosad nabrojali u izoliranim slučajevima (npr. glagoli dulju kontinuiranu radnju ili ponavljanje; pridjevi intenziviranje neke karakteristike; imenice i brojevi podjelu ili cjelinu). Za primjer će nam poslužiti sljedeće rečenice:

- *Hy het so lees-lees van die pos af gekom.* – reduplikacija glagola - kontinuiranost
(hrv. Izašao je iz poštanskog ureda tako čitao-čitao. – Izašao je iz poštanskog ureda čitajući [poštu koju je dobio].)
- *Die leeu loop brul-brul weg.* – reduplikacija glagola - kontinuiranost
(hrv. Lav odlazi riče-riče. – Lav odlazi ričući.)
- *Hoor net hoe fyn-fyn tintinkie kan sing.* – reduplikacija priloga – pojačavanje značenja, njegovo intenziviranje
(hrv. Slušaj kako lijepo-lijepo pjeva [vrsta ptice]. – Slušaj kako ptica prekrasno pjeva)
- *Hulle kom drie-drie by die deur in.* – reduplikacija brojeva - grupacija
(hrv. Oni ulaze tri-tri kroz vrata. – Ulaze po troje kroz vrata.)
- *Tien-tien verlaat die kamer.* – reduplikacija brojeva - grupacija
(hrv. Deset-deset napušta sobu. – Napuštaju sobu u grupama po desetero.)

g) Posebnosti.

Zanimljivo je primijetiti kako reduplikacijom jedne vrste riječi može nastati druga vrsta riječi. Na primjer, reduplikacijom nekih imenica može nastati prilog (Botha 1988: 35):

- *Hy loop stywebeen-stywebeen die straat af.*
(hrv. [On] hoda ukočene noge-ukočene noge ulicom. – Hoda ulicom ukočene noge.)

S druge strane, udvostručivanjem glagola moguće je dobiti imenicu. Takve slučajeve vidimo naročito u primjerima imena igara. Oni obično dolaze u kombinaciji s glagolom *speel* (hrv. 'igrati') o kojima ćemo detaljnije govoriti nešto kasnije. Ovdje ipak donosimo jedan takav primjer. Iako u rečenici nema glagola *speel*, reduplikacija upućuje da će biti riječi o igri:

- *Van soek-soek sal hulle nooit moeg word nie.*
(hrv. Od traženja-traženja se [oni] nikad neće umoriti. – Nikad se neće umoriti *igre u kojoj je cilj pronaći stvar ili osobu.*)
Reduplikacija glagola također može rezultirati i prilogom (Botha 1988: 36):
- *Sy doen die werk huil-huil.*
(hrv. [Ona] obavlja posao *plače-plače*. – Obavlja posao *plačući*.)
- *Hy loop sing-sing in die gang af.*
(hrv. [On] prolazi *pjeva-pjeva* hodnikom. – Prolazi hodnikom *pjevajući*.)

S obzirom da u navedenim primjerima udvostručeni glagol pobliže opisuje glagolsku radnju izrečenu glavnim glagolom, ili izriče neku drugu radnju koja prati glavnu radnju i odvija se istovremeno s njom, vidimo da se on na hrvatski može prevesti glagolskim prilogom, a da mu je rečenična funkcija priložna oznaka načina. Semantičku srodnost redupliciranih glagola i glagolskih priloga, odnosno participa, potvrđuje i Botha u svojim istraživanjima reduplikacije kao jezičnog fenomena: *The zero affix required for the derivation of the adverbs brul-brul, sing-sing, huil-huil, etc. (...) its properties are in fact similar to those of the suffix -end that produces the so-called “present participle forms” of the verb.* (ibid.); i: *Zero derived forms such as brul-brul, sing-sing, and huil-huil share various properties with -end derived forms such as brullend. As regards meaning, both the former and the latter forms express simultaneity. As regards syntactic distribution, zero derived forms and corresponding -end forms may occur in the same positions.* (ibid.).

- *Die leeu brul terwyl hy weg loop.*
(hrv. Lav riče dok se udaljava.)
- *Die leeu loop **brullend** weg. **Brullend** loop die leeu weg.*
(hrv. Lav se ričući udaljava.)
- *Die leeu loop **brul-brul** weg. **Brul-brul** loop die leeu weg.*
(hrv. Lav se ričući udaljava. Dok se udaljava, lav riče.)
- *Hy sing terwyl hy in die gang af loop.*
(hrv. On pjeva dok hoda hodnikom.)
- *Hy loop **singend** in die gang af. **Singend** loop hy in die gang af.*
(hrv. [On] hoda hodnikom pjevajući.)
- *Hy loop **sing-sing** in die gang af. **Sing-sing** loop hy in die gang af.*
(hrv. Hoda hodnikom pjevajući. Dok hoda hodnikom, pjeva.)

- *Sy huil terwyl sy die werk doen.*
(hrv. Oni plaču dok obavljaju posao.)
- *Sy doen die werk **huilend**. **Huilend** doen sy die werk.*
(hrv. Obavljaju posao plačući.)
- *Sy doen die werk **huil-huil**. **Huil-huil** doen sy die werk.*
(hrv. Obavljaju posao plačući. Dok obavljaju posao, plaču.)

Kada glagoli nisu udvostručeni, ne mogu se koristiti umjesto glagolskih priloga (Botha 1988: 60):

- *Die leeu loop **brul** weg.
- *Hy loop **sing** in die gang af.
- *Sy doen die werk **huil**.

Također, ne mogu se koristiti u atributivnoj funkciji- ni samostalno, ni uz nastavak –e koji se u afrikaansu (a i u nizozemskom u većini slučajeva, ovisno o gramatičkom rodu i članu) dodaje pridjevima u atributivnoj funkciji : „On the one hand, whereas –end (= derived) forms may constitute bases for a rule of –e suffixation that forms attributive adjectives, zero derived forms cannot.“ (hrv. „S jedne strane, dok izvedeni oblici s nastavkom –end mogu dobiti i nastavke –e kao atributivni pridjevi, oblici s nultim nastavkom ne mogu.“, iz: Botha 1988: 61). To nam Botha pokazuje na sljedećim primjerima:

- *Die brullend leeu loop weg.
- *Die brullende leeu loop weg.* – (jedini) gramatički ispravan oblik
(hrv. Lav odlazi ričući.)
- *Die brul-brul leeu loop weg.
- *Die brul-brul + e leeu loop weg.

Fenomen reduplikacije pojavljuje se i u mnogim imenima dječjih igara i aktivnosti, obično u kombinaciji s glagolom *speel* (hrv. igrati, igra). Neki od primjera su:

- ***bal-bal** speel* – igrati se loptom
- ***gat-gat** speel* – igrati se špekulama
- ***knoop-knoop** speel* – igrati se gumbima
- ***klip-klip** speel* – igrati se kamenčićima
- ***aan-aan** speel* ili ***vang-vang** speel* – igrati lovice
- ***skool-skool** speel* – igrati se škole
- ***raai-raai** speel* – igra pogađanja
- Die kinders speel **vang-vang**.
(hrv. Djeca se igraju *loviti-loviti. – Djeca se igraju lovice.)
- Ek is nou moeg van **raai-rai** speel.
(hrv. Sada sam [ja] umoran od *pogađanje-pogađanje* igre. – Sada sam umoran od *igre pogađanja*.)

5. Zaključak

Na kraju rada, možemo utvrditi kako između nizozemskog i afrikaansa nesumnjivo postoje brojne sličnosti, koje uvjetuju visok stupanj razumijevanja između govornika tih dvaju jezika. Velike su sličnosti prisutne naročito u vokabularu, iako postoji i određen broj primjera riječi 'lažnih prijatelja', koje su u oba jezika oblikom slične, međutim nemaju isto značenje. Nadalje, srodnost je također vidljiva u morfologiji imenskih riječi, u glagolskoj morfologiji i u sintaksi, što smo teorijski potkrijepili gramatičkim priručnicima, a nakon toga i pokazali praktičnim primjerima jezične uporabe, oslanjajući se usporedno na nizozemski korpus i na korpus afrikaansa. Ipak, u afrikaansu je vidljiva tendencija k pojednostavljivanju, te je u odnosu na nizozemski jezik, koji mu je poslužio kao osnova, u velikoj mjeri simplificiran: izgubio je kategoriju srednjeg roda i očuvao samo jedan od dva određena člana standardnog nizozemskog. Također, ne koristi nenaglašene oblike zamjenica prisutne u nizozemskom, već je zadržao samo naglašene oblike. Kad je riječ o morfologiji pridjeva, nema većih razlika u odnosu na nizozemski. Glagolska je morfologija ipak mnogo jednostavnija u odnosu na nizozemsku. Infinitiv glagola jednak je prezentu, koji ne mijenja oblike kroz glagolska lica. Simplifikacija se još naročito vidi u uporabi prošlih glagolskih vremena: tvorba perfekta je pojednostavljena te su svi glagoli pravilni, a imperfekt je, uz iznimku modalnih i nekoliko glagola koji se svakodnevno koriste, potpuno nestao u suvremenom afrikaansu. Vrijednosti i značenja imperfekta danas se izražavaju perfektom. U sintaksi dvaju jezika također ima mnogo sličnosti, ali i nekoliko neslaganja. Naime, u poretku finitnog glagola u zavisnim rečenicama nizozemski je ipak ponešto slobodniji i dopušta više mogućnosti od afrikaansa, koji ima fiksiran poredak. Suvremeni afrikaans nudi još nekoliko posebnosti koje ne nalazimo u suvremenom nizozemskom, a to su jezični fenomeni dvostruke negacije i reduplikacije. Oko podrijetla dvostruke negacije i reduplikacije postoje mnoge rasprave, brojni se jezikoslovci oko te tematike i dalje ne slažu.

Možemo zaključiti da je, u slučaju nizozemskog i afrikaansa, zasigurno riječ o dvama vrlo srodnim i povezanim jezicima, te da se njihovi govornici bez obzira na jezične razlike uglavnom mogu prilično dobro međusobno razumjeti. Ta je situacija objašnjena činjenicom što nizozemski predstavlja osnovu za razvitak suvremenog afrikaansa. Međutim, utjecajem drugih europskih jezika, kao i jezika autohtonog afričkog stanovništva na području Južnoafričke Republike, afrikaans se vremenom udaljio od nizozemskog. Iako je stupanj međusobnog razumijevanja govornika nizozemskog jezika i afrikaansa visok, danas su to ipak dva različita jezika, s različitom povijesti i kulturom. Unatoč različitim jezičnim identitetima, kulturne i jezične veze se i dalje njeguju pa je povezanost nizozemskog i afrikaansa time i dalje prisutna, a neki jezikoslovci čak smatraju da će se u budućnosti nizozemskog jezika javiti slični procesi pojednostavljivanja kakvi su se tijekom povijesti javili u afrikaansu.

6. Popis literature

1. Barnes, A. S. V. (1991). *Afrikaanse grammatika vir Engelssprekende leerlinge, standard VI-X*. Kaapstad: Nasou Beperk.
2. Beekmans, P. et G. (2014³). *Afrikaans met een knipoog. De leukste woorden, uitdrukkingen en zegswijzen van de Afrikaanse taal*. Uitgeverij Penguin Properties.
3. Botha, R.P. (1988). *Form and meaning in word formation – A study of Afrikaans reduplication*. New York: Cambridge University Press.
4. Botha, T. J. R. (1989). Afrikaans sedert die negentiende eeu. U: Botha, T. J. R. *i sur. (ur.)*. *Inleiding tot die afrikaanse taalkunde*. Kaapstad/Pretoria: Academica. 28-51.
5. Breed A., Van Olmen, D. (2015). Afrikaans as Standaard Gemiddelde Europees: Wanneer 'n lid uit sy talarea beweeg. *Southern African Linguistics and Applied Language Studies Vol. 33/2*: 227-246.
6. Conradie, J., G. Groenewald. 2017. Die ontstaan en vestiging van Afrikaans. U: Bosman, N. i Carstens, W.A.M. *Kontemporêre Afrikaanse taalkunde, (ur.)*. Pretoria: Van Schaik Uitgewers. 27–60.
7. Davids, A. (1994) Afrikaans – die produk van akkulturasie. U: Coetzee, A. i Olivier, G. *(ur.)*. *Nuwe perspektiewe op die geskiedenis van Afrikaans opgedra aan Edith H. Raidt*. Pretoria: Southern Publishers. 110-119.
8. De Vries, J. *i sur.* (1994³). *Het verhaal van een taal – negen eeuwen Nederlands*. Amsterdam: Uitgeverij Prometheus.
9. Den Besten, H. *i sur.* (1996). Taal en tongval – Afrikaans en variëteiten van het Nederlands. *Tijdschrift voor Dialectologie*. Nr. 9.
10. Den Besten, H. (2012). *Roots of Afrikaans – selected writings. Ur.* Van der Wouden, Ton. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
11. Den Boon, T., Geeraerts, D. *(ur.)* (2005¹⁴). *Van Dale. Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. Utrecht/Antwerpen: Van Dale Lexicografie bv.
12. Donaldson, B. C. (1991). *The influence of English on Afrikaans*. Pretoria: Academica.
13. Donaldson, B. C. (1993²). *A Grammar of Afrikaans*. Berlin: Walter de Gruyter.
14. Donaldson, B. C. (2005⁷). *Colloquial Afrikaans – The Complete Course for Beginners*. New York: Routledge.
15. Du Plessis, H. (1994). Talkontakvariasie in Afrikaans. U: Coetzee, A. i Olivier, G. *(ur.)*. *Nuwe perspektiewe op die geskiedenis van Afrikaans opgedra aan Edith H. Raidt*. Pretoria: Southern Publishers. 120-129.
16. Du Toit, S. J. (1902²). *Fergelykende taalkunde fan Afrikaans en Engels/Comparative grammar of English and Cape Dutch*. Paarl: D. F. Du Toit & Co., Beperk.
17. Haeseryn W. *i sur.* (1997²). *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Groningen: Martinus Nijhoff Uitgevers.
18. Hesseling, D. C. (2006). *Het Afrikaansch – Bijdrage tot de geschiedenis der Nederlandsche taal in Zuid-Afrika*. Leiden: E J Brill.
19. Holm, J. (2000). *An Introduction to Pidgins and Creoles*. Cambridge: Cambridge University Press.

20. Huitema, R. (2018³). *Van Dale Werkwoordgrammatica Nederlands – Werkwoorden vervoegen op elk taalniveau*. Utrecht: Van Dale Uitgevers.
21. Kotzé, E. (1994). Afsonderlike ontwikkeling deur verbastering? Afrikaans en Middelnederduits in die kreoolse konteks. U: Coetzee, A. i Olivier, G. (ur.). *Nuwe perspektiewe op die geskiedenis van Afrikaans opgedra aan Edith H. Raidt*. Pretoria: Southern Publishers. 130-138.
22. Kučanda, D. (2002). Prikaz knjige *Grammatical Relations in Change* Jana Terjea Faarlunda. *Jezikoslovlje*. 3.1/2: 233-238.
23. Markey, T. (1982). Afrikaans: Creole or Non-Creole? *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik* 49/2: 169-207.
24. Pheiffer, R. H. (1989). Verskille tussen Afrikaans en Nederlands. U: Botha, T. J. R. *i sur.* (ur.). *Inleiding tot die afrikaanse taalkunde*. Kaapstad/Pretoria: Academica. 28-51.
25. Picard, Brig (Dr) J. H. (1988). The Portuguese influence on Afrikaans with particular reference to military language. *Scientia militaria, South African Journal of Military Studies*. Vol 18, Nr 3.
26. Ponelis, F. H. (1989). Nederlands-Afrikaans: die Europese agtergrond van Afrikaans. U: Botha, T. J. R. *i sur.* (ur.). *Inleiding tot die Afrikaanse Taalkunde*. Pretoria: Academica. 38-71.
27. Raidt, E. H. (1989²). Ontwikkeling van Vroeë Afrikaans. U: Botha, T. J. R. *i sur.* (ur.). *Inleiding tot die Afrikaanse taalkunde*. Pretoria/Cape Town: Academica. 96-126.
28. Raidt, E. H. (1991). *Afrikaans en sy Europese verlede*. Kaapstad: Nasou Beperk.
29. Renkema, J. (2001³). *Schrijfwijzer*. Den Haag, Antwerpen: Sdu Uitgevers, Standaard Uitgeverij.
30. Roberge, P. T. (1993). *The Formation of Afrikaans. Stellenbosch Papers in Linguistics*. Nr 27.
31. Stojanov, T. (2004). *Sintagmamske strukture u hrvatskome jeziku*, magistrarski rad. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
32. Thompson, L. M. (2001³). *A History of South Africa*. New Haven: Yale University Press.
33. Trudgill, P. (2000⁴). *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. London: Penguin Books.
34. Van Dale (2008⁴). *Groot woordenboek hedendaags Nederlands*. Utrecht/Antwerpen: Van Dale Lexicografie bv.
35. Van der Merwe, H. J. J. M. (1951). *An Introduction to Afrikaans*. Cape Town: A. A. Balkema.
36. Van Keymeulen, J. (2013). Afrikaans en de Nederlandse kustdialecten. *Mededelingen der zittingen van de Koninklijke Academie voor onderzeese wetenschappen*. Nr 59. 303-319.
37. Van Rensburg, C. (1989). Soorte Afrikaans. U: Botha, T. J. R. *i sur.* (ur.). *Inleiding tot die afrikaanse taalkunde*. Kaapstad/Pretoria: Academica. 436-467.
38. Van Rensburg, C. (ur.) *i sur.* (1997). *Afrikaans in Afrika*. Pretoria: Van Schaik Uitgewers.

39. Van Rensburg, C. (1999). Afrikaans and apartheid. *International Journal of the Sociology of Language* 136: 77-96.
40. Van Rensburg, C. (2016). Die vroegste Khoi-Afrikaans. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe, Jaargang 56*. Nr 2.
41. Van Sterkenburg, P. (2009). *Moenie mounie niet mekkeren – Zuid-Afrikaans met een glimlach*. Schiedam: Uitgeverij Scriptum.

7. Tekst na mrežnim stranicama

1. *Afrikaans met een knipoog*, online. <http://afrikaansmeteenknipoog.nl/>
(12.07.2019.)
2. *Afrikaans Verb Conjugation*. <https://www.verbix.com/languages/afrikaans.html>
(16.07.2019.)
3. “*Afrikaans? Zo spreken wij over honderd jaar ook!*“. Taalschrift, tijdschrift over taal en taalbeleid.
<http://taalschrift.org/editie/101/afrikaans-zo-spreken-wij-over-honderd-jaar-ook>
(26.06.2019.)
4. *Cape Town Heritage*. <http://www.capetown.at/heritage/index.htm>
(09.07.2019.)
5. *Easy Afrikaans*. <https://www.easyafrikaans.com/>
(16.07.2019.)
6. *De Elektronische Algemene Nederlandse Spraakkunst*.
<http://ans.ruhosting.nl/e-ans/index.html>
(04.07.2019.)
7. *Glosbe, Afrikaans-Afrikaans Woordeboek aanlyn*.
<https://af.glosbe.com/af/af>
(16.08.2019.)
8. *Glosbe, englesko-hrvatski rječnik online*.
<https://hr.glosbe.com/en/hr>
(16.08.2019.)
9. *Hrvatska enciklopedija*. <http://www.enciklopedija.hr/>
(24.06.2019.)
10. *Hrvatski jezični portal*. <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=main>
(16.07.2019.)
11. *Mijn woordenboek*. <https://www.mijnwoordenboek.nl/>
(16.08.2019.)
12. *Nederlands-Afrikaans Woordenboek*.
<http://www.majstro.com/woordenboeken/Nederlands-Afrikaans>
(17.06.2019.)
13. *NT2 – Nederlandse grammatica*. <http://www.dutchgrammar.com/nl/>
(02.07.2019.)

14. *Nederlandse Taalunie*. <http://taalunie.org/>
(04.07.2019.)
15. *Online Nederlands Afrikaans Vertaler*.
<http://www.etranslator.ro/nl/nederlands-afrikaans-online-vertaler.php>
(17.06.2019.)
16. *Oxford Dictionary*. <https://www.lexico.com/en>
(17.06.2019.)
17. *South African Government – History*. <https://www.gov.za/about-sa/history>
(09.07.2019.)
18. *South African History Online*. <https://www.sahistory.org.za/>
(02.07.2019.)
19. *Struna- hrvatsko strukovno nazivlje*. <http://struna.ihjj.hr/>
(19.06.2019.)
20. *Synoniemen.net*. <https://synoniemen.net/>
(23.06.2019.)
21. *Taaladvies.net*. <https://taaladvies.net/taal/advies/vraag/914/>
(26.06.2019.)
22. *Taal oefenen*. <https://www.taal-oefenen.nl/content>
(30.06.2019.)
23. *Taalwinkel*. <https://www.taalwinkel.nl/hebben-en-zijn-als-hulpwerkwoorden-van-tijd/>
(19.08.2019.)
24. *Van Dale online rječnik nizozemskog jezika*. <https://www.vandale.nl/>
(04.07.2019.)
25. *Zichtbaar Nederlands: Modale partikels*.
https://zichtbaarnederlands.nl/zn/bijwoord-modale_partikels.php?taal=en
(18.08.2019.)

8. Korpus

1. Crvenkapica, niz. (21.08.2019.):
 - <https://www.grimmstories.com/language.php?grimm=026&l=en&r=nl>
 - <http://users.skynet.be/sky76538/website/sprookjesbos/sprookjeskasteel/sprookjes/roodkapje.htm>
2. Crvenkapica, afr. (21.08.2019.):
 - <http://www.kinders.sariemarais.com/lees.html>
 - <https://www.chitchat.org.za/wp-content/uploads/2015/08/Rooikappie-en-die-Wolf.pdf>
 - <http://www.openlanguages.net/afrikaans/culture/op-afrikaans/fables/rooikappie/>
 - <http://www.openlanguages.net/afrikaans/culture/op-afrikaans/fables/rooikappie/rooikappie-benita/>

3. Ivica i Marica, niz. (21.08.2019.):
 - <https://www.grimmstories.com/language.php?grimm=015&l=en&r=nl>
 - https://www.grimmstories.com/nl/grimm_sprookjes/pdf/hans_en_grietje.pdf
 - https://www.dbnl.org/tekst/grim001hans01_01/grim001hans01_01.pdf
4. Ivica i Marica, afr. (21.08.2019.):
 - <http://www.woes.co.za/bydrae/gedig/hansie-en-grietjie-1309269055>
5. Snjeguljica, niz. (21.08.2019.):
 - <https://www.grimmstories.com/language.php?grimm=053&l=en&r=nl>
 - https://www.grimmstories.com/nl/grimm_sprookjes/pdf/sneeuwwitje.pdf
6. Snjeguljica, afr. (21.08.2019.):
 - <http://www.woes.co.za/bydrae/druk/kortverhaal/my-gunsteling-sprokies-verhale>

9. Popis priloga

1. tablica 1- prikaz engleskog utjecaja na vokabular u afrikaansu
2. tablica 2- pregled nekih identičnih termina s različitim značenjima u nizozemskom i u afrikaansu
3. tablica 3- osobne zamjenice u subjektnoj funkciji u nizozemskom i u afrikaansu
4. tablica 4- osobne zamjenice u objektnoj funkciji u nizozemskom i u afrikaansu
5. tablica 5- oblici posvojnih zamjenica 1. lica jednine i množine nizozemskom i u afrikaansu
6. tablica 6- oblici posvojnih zamjenica 2. lica jednine i množine nizozemskom i u afrikaansu
7. tablica 7- oblici posvojnih zamjenica 3. lica jednine i množine nizozemskom i u afrikaansu
8. tablica 8- pregled najčešćih zamjениčких pridjeva u nizozemskom i u afrikaansu
9. tablica 9- pregled sastavljenih i rastavljenih oblika zamjenskih priloga u nizozemskom i u afrikaansu

10. tablica 10- pregled uporabe sastavljenih i rastavljenih oblika zamjenskih priloga u nizozemskom i u afrikaansu s obzirom na antecedent

11. tablica 11- prikaz uporabe odnosnih zamjenica *wiens* i *wier* (hrv. čiji)

10. Popis korištenih kratica

adj. - pridjev

afr. – afrikaans

arh. - arhaično

eng. – engleski

fra. - francuski

hrv. – hrvatski

impf. - imperfekt

mal. – malajski

niz. – nizozemski

port. – portugalski

sin. - sinonim

ANS – *Algemene Nederlandse Spraakkunst*, Opća nizozemska gramatika

E-ANS – *Elektronische Algemene Nederlandse Spraakkunst*, Opća nizozemska gramatika u elektroničkoj verziji

VOC – *Vereenigde Oost-Indische Compagnie*, nizozemska Istočnoindijska kompanija